

Ühendatud jõuga

Juhiseid sotsiaalsete ettevõtete/töökooperatiivide loomiseks

**Bosse Blideman
ja Eva Laurelii**

rootsi keelest tõlkinud inglise
keelde: Lage Vitus

norden

Põhjamaade Ministrite Nõukogu
esindus Eestis

**Käsiraamatu tõlkmist eesti keelde toetas Põhjamaade
Ministrite Nõukogu Eestis
projekti „Equal Opportunities“ raames.**

Võru, 2011

Sisukord

Sissejuhatus	Error! Bookmark not defined.
Planeerimine ja koolitus	Error! Bookmark not defined.
1. Ühistegevus (kooperatsioon) ja sotsiaalne ettevõtlus	6
2. Kogukonna toetus	12
3. Esimene samm - grupp	18
4. Järgmine samm - idee arendamine	23
5. Ühised eesmärgid ja visioonid	28
6. Äriidee ja kooperatiivi väärtused	31
7. Turu-uuring ja turundus	355
8. Tööülesanded ja alguse planeerimine	40
9. Majandus ja maksud	424
10. Juhendaja	468
11. Konkurents ja koostöö	51
12. Järjestus ja kord	524
13. See on alles algus	60
Meelespea	61

Sissejuhatus

Tere tulemast õppima! See käsiraamat on suunatud neile, kes tahavad hakata tegelema sotsiaalse ettevõttega (Rootsis levinud: sotsiaalse töökooperatiiviga). Me usume, et te leiate siit infot, töövahendeid ja -nippe; samuti viiteid teistele infoallikatele.

Raamatust saavad abi need, kel plaan midagi koos teistega ette võtta. Nad võivad nüüd vaadata tulevikku ja näha seal põnevat aega, milles on koosolekuid, arutelusid ja plaanide pidamist, nii edu kui tagasilööke. Võib-olla on teil juba kindel ettevõtlusidee, võib-olla olete uudishimulik ja täis indu alustada millegagi, mille kohta ei oska arvatagi, mida kõike see endaga kaasa võib tuua.

Meie, kes me kirjutasime selle raamatu, oleme töötanud kooperatiivide nõustajatena läbi aastate. Oma töö tõttu oleme kohtunud paljude erinevate gruppidega, kellest on saanud tänini tegutsevad sotsiaalsed töökooperatiivid. Meil on kindel usk, et töösituatsioon annab unikaalse suhtlemiskogemuse - koos luuakse midagi, mida vajab kusagil keegi teine. See on situatsioon, kus üks on valmis kasutama positiivses keskkonnas kellegi teise oskusi, ning kus igaüks saab võimaluse kasvada nii tööalaselt kui ka personaalselt.

Kuid kas see pole see, mida kohtame igas töösituatsioonis? Ei, sest selleks, et ära kasutada kõiki neid võimalusi, mida pakub sotsiaalne ettevõtlus, on vaja pühendumist ja teadmisi. Vaja on planeerimist ja teadlikku pingutamist. Kooperatiivis jagavad töötajad ise vastutust oma tööülesannete, rahaasjade ja töökeskkonna eest. See on üks eeldusi, mis teeb kooperatiivi töökohana niivõrd unikaalseks. Kooperatiivis on eriti oluline, et kõik töötajad on protsessiga seotud ning igaühe arvamusel on kaalu.

Tuleb meeles pidada, et raamat on kirjutatud Rootsi tingimustes. See tähendab, et ühiskondlikud tugisüsteemid puuetega inimestele töövõimaluste pakkumiseks, on erinevad.

On siiski oluline, et me peaksime püüdma teha tööd tööturu laiendamise ühiskonna piires, kus me elame, kus on isegi koht puuetega inimeste jaoks. Ühistu mudel võib siin anda väärtusliku panuse, sest käitumine, mis tuleneb ühistu põhimõtetest, kehtib sõltumata erinevatest kommunaalsüsteemidest.

Siiski, on oluline, et me töötaksime selles suunas, et tööturg laieneks koos ühiskonnaga, kus me elame, selleks, et ka puuetega inimestel oleks selles koht. Kooperatiiv kui mudel pakub väärtuslikku kogemust selles osalejatele, sest printsiibid, mis kehtivad kooperatiivis, kehtivad ka mujal elus.

Milleks käsiraamatut kasutada

Raamat on väljaantud selleks, et seda saab kasutada sotsiaalsete töökooperatiivide loomisest huvitatud koolitusgruppides ja kursustel, kuid sobib kasutamiseks ka kooperatiivide uutel liikmetel, et end teemaga kiiremini kurssi viia.

Sotsiaalne töökooperatiiv võib olla väike algatus koos väikese eelarvega, kuid samas tähendab see olulisi tööülesandeid tema liikmetele ja klientidele. See võib olla suur tööstuskontsern, millega kaasnevad kohustused töötajaskonna ees, lepingud riiklike asutustega ja teiste klientidega. Raamat on suunatud iseenesest kõigile neile, kes soovivad alustada oma äri, ükskõik, mis suurusjärgus ja mis asjaoludel, olenemata tegevusvaldkonnast.

Esimesed kaks peatükki annavad ülevaate kooperatiivide taustsüsteemist ning kooperatiivide loomise eeldustest.

Peatükid 3-13 käsitlevad samme, mis on vajalikud kooperatiivide ülesehitamiseks.

Iga peatükk algab sisu kirjeldusega. Järgneb rida küsimusi või harjutusi. Valige välja see, mis tundub teie jaoks aktuaalne ja oluline ning lisage juurde seda, mille peale meie pole osanud mõelda.

Kooperatiivi luues või laiendades seisab grupp silmitsi oluliste küsimustega, millele ta peab leidma vastused. Me loodame, et see raamat pakub tuge ja juhised nende vastuste leidmiseks ning isegi ettepanekuid aruteludeks, mis juhib protsessi edasi.

Õppimise planeerimine

On oluline, et õppimine oleks struktureeritud. Kõik peavad olema teadlikud eesmärkidest ja tingimustest, mis grupitöös tehakse ja kindlasti ei tohiks ära unustada tundmast sel ajal tegemisest rõõmu!

Peatükis 3 on nõuandeid õpiplaani koostamiseks. Sageli tehakse seda koostöös haridusametiga või õppeasutuses. Mõistlik oleks kaasata inimesi, kel on oskusi ja kes on võimelised toetama kooperatiivi arengut. Nad võivad pakkuda vastuseid paljudele küsimustele, kuid surfa ka Internetis ning kogu infot kõikvõimalikest muudest allikatest. Just sellisel moel saab koolitus olema võimalikult mitmekülgne.

Selleks, et saada aimu, kuidas reaalselt asjad toimivad, tuleks alustada õppe eesmärgil külastusest ettevõtetesse või kutsuda külla kooperatiivide esindajaid, kohalike omavalitsuste esindajaid, piirkonna kaubanduse ja tööstusega seotud isikuid, kes võiksid olla kaasatud ühe kooperatiivi loomisesse.

Grupis tehtu ja räägitu kohta säilitage informatsioon kas memodena või päevikuna. Igas õppimistes jõuame kord tasemeni, kus tundub, et kõik seisab paigal ja midagi pole muutunud. Sellises olukorras on abiks, kui vaadata tagasi, mida on juba tehtud ja saavutatud. Dokumentatsioon on vajalikud ka otsuste järgimiseks ja vajalike diskussioonide tõstatamiseks.

Viimasena, kuid mitte tähtsusetuna: ärge unustage tähistada seda, mis on täistamist väärt ja tunnustage üksteist!

1. Ühistegevus (kooperatsioon) ja sotsiaalne ettevõtlus

- Mida kujutab endast kooperatiivne ettevõtte?
- Peamine eesmärk ei olegi kasum
- Ideoloogilised põhimõtted (alused)
- Erinevad ühistegevuse (kooperatsiooni) vormid
- Sotsiaalsed töökooperatiivid ja sotsiaalne ettevõtlus

Mida kujutab endast kooperatiivne ettevõtte?

Kooperatiivse ettevõtte loomine ei tähenda ainult oma ideede elluviimist, vaid ka suhtumist inimestesse ja keskkonda ning koostöö tahet teistega. Kooperatiivsed ettevõtted ja ühingud on nõustunud kasutama ülemaailmse Rahvusvahelise Kooperatiivide Liidu (ICA) määratlusi.

"Kooperatiiv on sõltumatu kodanike ühendus, mille liikmed töötavad vabatahtlikkuse alusel rahuldamiseks oma ühiseid majanduslikke, sotsiaalseid ja kultuurilisi vajadusi. Kooperatiiv on selle liikmete ühisomand ja demokraatlikult juhitud ettevõtte."

Iseseisvus siinses kontekstis tähendab, et kooperatiivi näol on tegemist iseseisva juriidilise üksusega. Sellises vormis saab kooperatiiv teha võrdsetel alustel koostööd teiste organisatsioonidega ning olla vastastikku seotud mõnega neist, näiteks, kohaliku omavalitsusega. Samas on kooperatiiv sõltumatu teistest organisatsioonidest ja saab ise otsustada oma ressursside kasutamise üle. Liikmed saavad liituda kooperatiiviga ja sellest lahkuda vabatahtlikult, mitte kellegi teise otsusega. Ühises omanduses ja demokraatlikult juhitud ettevõttes on igal liikmel hääleõigus. Liikmeskond teeb olulisemad otsused üldkoosolekutel ja vahepealsel perioodil juhib ettevõtet kooperatiivi liikmete poolt valitud juhatus.

Kooperatiivi põhimõtted

Rahvusvahelise Kooperatiivide Liidu poolt paika pandud reeglid, mis on suunised kooperatiivses liikumises ning on järgmised (mõnevõrra lühendatud kujul):

- **Vabatahtlik ja avatud liikmelisus**
Kooperatiivsed ühendused on vabatahtlikud organisatsioonid, avatud kõigile, kes soovivad kasutada nende teenuseid ja kes on valmis võtma endale liikmelisusega seotud vastutuse.
- **Demokraatlik osalusjuhtimine**
Kooperatiivsed ühendused on demokraatlikud organisatsioonid, mida juhitakse liikmete poolt, kus liikmed osalevad ise aktiivselt eesmärkide seadmisel, ja otsuste vastuvõtmisel.
- **Liikmete rahaline osalus**
Liikmed panustavad kooperatiivi kapitali suurendamisse õiglasel viisil ning teostavad finantsjuhtimist ja -kontrolli demokraatlikult. Liikmed võivad jaotada tulu ülejäägi järgnevatel eesmärkidel:
 - kooperatiivi arendamine;
 - liikmetele erinevate hüvitiste tagamine vastavalt nende panusele kooperatiivi;
 - liikmete poolt heakskiidetud ürituste ja tegevuste toetamine
- **Iseseisvus ja sõltumatus**
Kooperatiivsed ühendused on sõltumatud organisatsioonid, mis toimivad isemajandamise, põhimõttel ja mida juhitakse liikmete poolt. Lepingute sõlmimisel teiste organisatsioonidega, kaasa arvatud valitsusasutustega, ning väliskapitali kaasates, järgitakse demokraatlikke põhimõtteid. Ka välise kaasfinantseerimise käigus peab säilima kooperatiivi iseseisvus ning liikmete kontroll kooperatiivi tegevuse üle.
- **Koolitus, praktika ja informatsioon**
Kooperatiivsed ühendused pakuvad oma liikmetele koolitusi ja praktikat nii, et nad saaksid efektiivselt osaleda oma organisatsiooni arendamises.

- **Koostöö kooperatiivsete ühenduste vahel**
Kooperatiivsed ühendused teenivad oma liikmeid kõige efektiivsemalt ja tugevdavad kooperatiivset liikumist, kui tehakse koostööd läbi kohaliku, rahvusliku samuti regionaalse ja rahvusvahelise tasandi.
- **Ühiskonna teadlikkus**
Kooperatiivsed ühendused tõstavad ühiskonna teadlikkust ja töötavad, et toetada kohalike kogukondade jätkusuutlikku arengut. Loomulikult peab see tegevus olema liikmete poolt heaks kiidetud.

Kasum pole peamine eesmärk

Sotsiaalne töökooperatiiv, nagu iga teinegi ettevõtte, peaks olema hea ja usaldusväärne majanduslikult ning soovitatavalt teenima kasumit. Erinevalt teistest ettevõtetest ei ole kooperatiivi peamine eesmärk siiski kasumi teenimine, vaid selle liikmete vajaduste rahuldamine. Ühiselt kooperatiivi loomine eeldab ressursside ühendamist selleks, et investeerida iga selle liikme arengusse.

Tänapäeval usuvad paljud inimesed, et kooperatiiv on moodne ja tulevikule suunatud ettevõtlike vorm. Sotsiaalse töökooperatiivi eesmärgid on suunatud pigem rõõmule tööst ja tegevustest kui kasumi teenimisele ja rahade ülejäägi jagamisele. *Kuid tulu on siiski vaja selleks, et arendada tegevusi ning maksta liikmetele töötasu või hüvitada tehtud kulutusi.*

Sotsiaalse töökooperatiivi tähtsaim eesmärk on töövõimaluste loomine inimestele, kes ajutiselt või alaliselt pole tavatööturul piisavalt konkurentsivõimelised (need on: puuetega inimesed, pikaajaliselt tööturul eemal olnud isikud, sõltuvusprobleemidega isikud jne).

"Sotsiaalsed töökooperatiivid Rootsis kujutavad endast iseseisvaid ühendusi, mille liikmed töötavad demokraatlikke põhimõtteid järgivas ettevõttes töötamise ning sotsiaalsete vajaduste rahuldamise eesmärgil. Kasumimotiiv on teisejärguline. Esmatähtis on iga liikme töövõime arendamine ja töötamine vastavalt oma töövõimele... Igal liikmel peab olema võimalus osaleda ettevõtte siseasjades ja otsustamises. Peamise liikmete hulga moodustavad inimesed, kes on tööturul eemale jäänud terivsepuude tõttu või mingil muul põhjusel. Sotsiaalne töökooperatiiv tegeleb kaupade tootmise või teenuste pakkumisega turunduslikel eesmärkidel, samaaegselt tugevdades suhteid avaliku sektoriga erinevate toetuste ja subsiidiumite saamiseks."

Ideoloogiline põhimõte

Kooperatiiv on rajatud järgmistele väärtustele:

- Eneseabi (self-help) ja vastastikune abistamine***
Eneseabi peegeldab inimese usku iseenese jõudu - inimene on põhimõtteliselt loov ja aktiivne olend, kuid vajab nende omaduste väljaarendamiseks ja esiletulekuks soosivat keskkonda.
- Vajaduste majandamine***
 Ühistegevus tekib sellepärast, et inimestel on vajadusi, mis on jäänud rahuldamata. Kooperatiivis toimub nende vajaduste rahuldamine läbi ühistegevuse. Ainult see, kes võtab aktiivselt osa kooperatiivi tegevusest, saab sellest majanduslikku kasu. Kooperatiivis ei võta ükski omanik välja osa kasumist sellesse ise panustamata.
- Demokraatlikkus, vabatahtlikkus ja avatus***
 Kooperatiiv on demokraatlik tegevusvorm. Kooskõlastamistel või üldkoosolekutel otsuste tegemisel on igal liikmel üks hääl. Mõjuvõimu ostmine ei ole võimalik.
 Kooperatiiv peegeldab inimsuhete humanistlikke vaateid, inimeste võrdõiguslikkust - kõik inimesed on võrdsed. Demokraatlikus ühiskonnas on loomulik, et inimestel on vastutus ja võimalus mõjutada oma elu. Kooperatiivne ettevõtlus on praktiline viis toetada demokraatlikkust tööelus ja ühiskonnas.
 Kooperatiiv ehitab vabatahtlikkust - koondutakse (ühete kokku) selleks, et lahendada teatud vajadusi. Mitte keegi teine ei saa otsustada kellegi liitumist liikmena. Kõik, kes kooperatiivis töötavad, saavad olla kooperatiivi liikmed.
- Osalus ja empowerment (mõju(jõud, võim))***
 Sotsiaalses töökooperatiivis annab igaüks oma panuse ühise eesmärgini jõudmise nimel. Kooperatiivist osavõtt põhineb vabatahtlikkusel ja isiklikul vastutusel tehtud otsuste ja tööprotsessis osalemise eest. Empowerment on kontseptsioon, mis tähendab oma elu üle võimu võtmist ja koos teistega ühiste tingimuste mõjutamist.

- **Piirideta**

Kooperatsioon (ühistegevus) on ajatu ja piirideta, loomulikult erinevates kontekstides ja ajastutes võib kanda erinevaid nimesid. Kooperatiivi ja tema ideede arenguks ja alalhoiuks on piiriülene koostöö ja suhtlemine tavalised. Selliselt on kooperatsioon moodne globaalses ühiskonnas. Maailmas on olemas vajadus kooperatiivsete lahenduse järele. Koostööd sümboliseerib vikerkaar, sest see on kõikjal ning on piirideta. Eriti just Kolmandas(?)*(peaks ehk selgitama, mis see kolmas on või jätta üldse välja)*Rootsi keelses seda ei ole,) paljud näevad seal kooperatiivset mudelit kui ühiskonna loomulikku arengut toetavat tööriista. Nad ütlevad, et meil pole küll palju raha, kuid me oleme üksteise jaoks olemas ja meil on ühised tegevused. Kooperatiiv on maailma suurim rahvaliikumine.

Sotsiaalsed töökooperatiivid ja sotsiaalne ettevõtlus

Euroopas on üha rohkem tuntust kogumas sotsiaalse ettevõtluse kontseptsioon. Siia alla kuuluvad tegevused, mis toovad ühiskonnale kasu, põhinevad demokraatlikel väärtustel, kuid mis ei kuulu avalikule sektorile. Ühingud, kooperatiivid või sihtasutused, mis teenivad ühiskonna või selle liikmete vajadusi ja pole seadnud kasumi saamist oma peamiseks eesmärgiks, on oma olemuselt sotsiaalsed ettevõtted.

Mitmes Euroopa riigis on tugevad sotsiaalse ettevõtluse traditsioonid alternatiivina era- või avaliku sektori ettevõtetele. Nende ettevõtete eesmärgid on seotud teatud sotsiaalsete või liikmeskonnaga seotud probleemide lahendamisega. Paljud riigid on loonud toetava seadusandluse sellistele ettevõtetele erinevate maksusoodustuste ja toetuste näol.

Euroopas on sellised sotsiaalsed ettevõtted tuntud kui ettevõtted, mis loovad töötamisvõimalusi väljaspool avatud tööturgu. Nende ettevõtete korraldus toimub teisel viisil kui tavaliste ettevõtete puhul, kas siis kooperatiividena või üksustena, mida juhitakse mõne sotsiaalvaldkonna katusorganisatsiooni poolt.

Mitmete sotsiaalsete töökooperatiivide liikmed on saanud vahendeid või kasutanud tegevustulu ülejääki selleks, et teha õppereise teistesse riikidesse. Need reisid on arendavad ja inspireerivad ning aitavad kaasa koostöövõrgustiku toimisele. Tõsi, tegutsemistingimused ja tegevused võivad

erinevates riikides olla radikaalselt erinevad, mis takistab teiste ideede üksteisest ülevõtmist. Rahvusvahelist koostööd ning kogemuste vahetamist toetavad igati ka Euroopa Liidu abiprogrammid.

EL-i panus sotsiaalse ettevõtluse toetusesse

Rootsi sotsiaalsete kooperatiivide jaoks on tähtis olla teadlik EL-i toetusest sotsiaalsele ettevõtlusele. Kui eesmärk on leida uusi meetodeid tööpuuduse vähendamiseks ja tõrjutuse vastu lahenduste pakkumiseks, siis tuleb tunnustada sotsiaalne ettevõtlus. Läbi oma toetusprogrammide julgustab EL otsima uusi lahendusi koostööks erinevate sektorite ja sotsiaalsete ettevõtete vahel, mida lühidalt võib nimetada piirideta partnerlussuhete edendamiseks.

1. peatüki küsimused ja ülesanded

- ***Mis seostub sulle sõnaga „kooperatsioon (ühistegevus)“?***
Tee nimekiri ühendustest, kuhu sinu grupi liikmed kuuluvad. Arutage omavahel kogemusi ja tundeid.
- ***Millised kooperatiivsed (ühistupõhised) tegevused toimivad sinu piirkonnas?***
Tee nimekiri. Loo olemasolevate kooperatiividega kontakte ja vajadusel küsi lahendusi ebaselgetele küsimustele.

2. Kogukonna toetus

- Sotsiaalse töökooperatiivi idee
- Kohaliku omavalitsuse, sotsiaalkindlustusameti, töötukassa vastutus
- koostöö/koosmõju
- Projektivormis töötamine
- Toetused, mida tavaliselt vajatakse
- Kooperatiivide võrgustikud
- Teadlikkus sotsiaalsetest töökooperatiividest kasvab

Sotsiaalse töökooperatiivi idee

Esialgne töökooperatiivide idee võis tekkida grupis, mille liikmed tahtsid ise tegutseda mõnes teenindusasutuses ja sealt omakorda tekkiv vajadus kooperatiivsete tegevuste juhtimiseks. Mõnest avalikust teenistujast või munitsipaaltegevuse personalist, kes oli valmis töötama teistsugusel viisil, saigi selles vallas teerajaja.

Töötamine kooperatiivis nõuab koostööd erinevate inimeste, avaliku sektori, huvigruppide ning isegi era- ja tööstusettevõtete vahel, et oleks võimalik oma ideid realiseerida. Kohalikud arenduskeskused, huviorganisatsioonid, haridusühendused ja koolitusasutused aitavad kaaasa kooperatiivide alustamise ja arendamise protsessides.

Kohaliku omavalitsuse, sotsiaalkindlustusameti ja töötukassa vastutus

Rootsi ühiskonnas ja seadustes on sügavalt juurdunud igäiue õigus töötada. Õigus töötada on isegi põhiseaduses sätestatud. See printsiip läbib erineval moel ka teisi seadusandlikke akte, nagu näiteks Sotsiaalteenuste seadust. Vastavalt sellele seadusele vastutab kohalik omavalitsus, et korraldada ja koordineerida mõtestatud/täisväärtuslikku töö pakkumist neile inimestele, kes on jäänud tööturult eemale. Neile inimestele, kellel on õigus vastavalt seadusele „Toetused ja teenused puuetega inimestele“ ja keda nimetatud sedus puudutab, peab kohalik omavalitsus korraldama töötamise võimaluse, juhul kui nad muul moel oma töö ei leia.

Koostöö/koosmõju

Koostöö ametkondade vahel ei ole ainult finantsabi saamiseks. Tähtsaim on, et ametkonnad ühiselt otsustaksid toetada sinu ideed. Mõnikord jääb ebaselgeks sotsiaalse töökooperatiivi olemus ja selle spetsiaalsed tingimused (erilised eeldused)

Tähis on olla nähtav. Kasulik on pidada grupidiskussioone inimestega sarnastest organisatsioonidest ja kohalikest omavalitsustest. Diskussioonid võivad aset leida ka maakondlikul või riiklikul tasandil. Seetõttu on loogiline osa võtta erinevatest seminaridest/kohtumistest nii kohalikul kui ka riiklikul tasandil. Kindlasti ei tohi unustada kaasata oma toetusvõrgustikku, kohalikku kogukonda.

Projektivormis töötamine

Paljudel juhtudel võib projektina alustamine olla strateegiliselt parim valik, sest siis saab järk-järgult tunnetada oma edasiliikumist. Siis on suuremad võimalused leida oma mudel ja sobivaim töötamise vorm ning teha ära suuremad vead enne, kui kooperatiiv tõelist tegevust alustab. Projekti eesmärkide täitmiseks on võimalik taotleda täiendavaid ressursse kas välistest allikatest või kohalikult omavalitsuselt.

Projekt võib alustada mitmel erineval viisil, näiteks sotsiaalteenuseid pakkuva organisatsiooni, kiriku või kohaliku omavalitsuse initsiatiivil. Olenemata sellest, millisel viisil projekti alustatakse, peab siiski peale projektifaasi lõppemist igal juhul koostama pikaajalise kooperatiivi finantseerimise plaani.

Kui sa vajad abi rahastuse taotlemisel, siis kõigepealt tuleks võimalikelt rahastajatelt välja uurida, milliseid projekte nad toetavad ja seejärel esitada oma projekti kokkuvõttev kirjeldus. See aitab samuti välja selgitada, millist projekti vormi tuleb kasutada ning kuidas on vaja täita etteantud vorm.

Sõltumata erinevatest projektide avalduste formaatidest on tähtis pöörata tähelepanu järgmistele punktidele:

- Mida sa tahad saavutada ehk mis on eesmärk?
- Kas projektil on alameesmärgid?
- Milliseid vahendeid ja meetodeid rakendatakse?
- Milline on kooperatiivi tegelik kavandatav tegevus?
- Mis teeb sinu projekti eriliseks?
- Kuidas sinu projekt mõjutab teisi huvigruppe ja organisatsioone? Kas positiivselt või negatiivselt?
- Kuidas projekti juhitakse?
- Kes on vastutav rahastamise ametlike taotluste esitamise eest?
- Kuidas eelarve koostatakse, kas on mitmeid rahastajaid ja kas on olemas mingid alternatiivsed tuluallikad?
- Kuidas näeb välja projekti ajakava?
- Mis juhtub peale projekti lõppu?
- Kuidas projekti tulemusi ja kogemusi avalikustatakse ja hinnatakse?

Toetused, mida tavaliselt vajatakse

Projektitaotluse esitamisel oleks hea teada, millist abi läheb grupil vaja sotsiaalse töökooperatiivi loomiseks. Muidugi võib see erineda, olenedes grupist, eesmärkidest ja eeldustest.

Mille jaoks on abi ja ressursse vaja?

Kooperatiivi loomise idee tuleb avalikustada juhul kui seda gruppi veel ei eksisteeri. Esmalt on tähtis ära määrata sihtgrupp ja saada kokkuleppele, et liikmetel oleks ühine eesmärk.

Koolitus

Kui sa lood kooperatiivi, siis sa pead ka teadma, millega sa end seod. Abi koolituse organiseerimiseks võid küsida kohalikelt arenduskeskustelt või koostöös võimalikelt koolidelt ning haridusametilt. Kui on olemas huvi tundvaid inimesi, kes võiks töötada juhendajana, siis on neid kindlasti tähtis kaasata. Võimalusel tehakse kättesaadavaks mõni inimene, kes peab miniseminari sotsiaalsetest töökooperatiividest ja selle õpiraamatu sisust.

Juhendajad/mentorid

Kooperatiiv töötab välja oma äriidee ja vajab abi juhendajatelt või tegevusjuhendajatelt, kes jälgiksid protsessi edenemist. Samuti on vaja tähelepanu pöörata, et juhendajate/mentorite oskused ja kogemused oleksid nõutaval tasemel.

Ruumid

Vajaminevate ruumide omadused sõltuvad tegevustest ja liikmete võimalustest tegevusi finantseerida. Enamik kooperatiive vajavad esialgu abi ruumide rentimisel.

Alustamise rahastamine

Kooperatiivid, mis alustavad ilma igasuguse kapitalita, vajavad arenguks rahastust. Alustamise rahastamine tähendab rahade paigutamist hädavajalike investeeringute tegemiseks nagu näiteks vajalike masinate ja materjalide soetamiseks, koolituskuludeks ja konsultatsiooniabi tasudeks.

Arenguressursid

Kõik ettevõtmised ja tegevused vajavad arenguplaani. Enamikes kooperatiivides kasutatakse tulude ülejääki tegevuste arendamiseks ja laiendamiseks, oskuste arendamiseks, õpireisideks jne.

Kooperatiivide võrgustik

Kooperatiivi alustamisel võib osutada kasulikuks ressursside analüüsi teostamine, näiteks millised on huvigrupid, mis võivad sulle abi pakkuda ja millist neist võib mõjutada kooperatiivi tegevus. Loomulikult on kohalik arenduskeskus üks protsessi partnerites. Samamoodi tähtsad on koolitusasutused, õpigrupid, riiklikud asutused, tööstusettevõtted ja muud huvigrupid, kes on seotud sinu plaani tegevustega või SMME-de (Mall, Medium & Micro Enterprises) võrgustikuga. Samuti uuri, kas sinu läheduses on ka teisi sotsiaalseid töökooperatiive.

Kuna sa oled ettevõtluse moodustamise teel, siis oleks hea, kui sa algusest peale looksid kontakte kohalike ärijuhtide ja ametiühingutega. Kui nad veel ei tea sotsiaalsetest töökooperatiividest, siis tutvusta neile, sest neist võivad tulevikus saada head koostööpartnerid.

Isegi siis, kui su idee saab kohalikul tasandil suure toetuse osaliseks, võid siiski ette tulla mitmeid probleeme. Nendeks võivad osutada inimesed, kes ei näe sinu idee vajalikkust, inimesed, kes tunnevad end teadmatuse tõttu, ohustatuna, kohalike omavalitsuste konservatiivne mõtlemine, poliitilised probleemid jne. Seda juhtub arendustöös väga sageli. Otsi kooperatiivide võrgustikust abi ja ole valmis selleks, et protsess võib palju aega võtta. Ära anna alla!

Teadlikkus sotsiaalsetest töökooperatiividest kasvab

Hea on täheldada, et teadlikkus sotsiaalsetest töökooperatiividest ühiskonnas kasvab, mille tõttu üha enam ka toetus nende loomise vajadusele. Üha enam märgatakse sotsiaalsete töökooperatiivide kasulikkust oma liikmetele.

2. peatüki küsimused ja ülesanded

- ***Tee läbi huvide analüüs***

Joonista suure paberi keskele väike ring. See tähistab/kujutab sinu kavandatavat kooperatiivi. Tõmba jooned ringist välja poole, nagu päikesekiired, ja kirjuta joontele kõik, kes on mõjutatud sinu kooperatiivi alustamisest. Sinna võivad kuuluda kõik alates perekonnaliikmetest kuni kohaliku omavalitsuseni või sotsiaalkindlustusametini, üksikisikutest kuni suurte organisatsioonideni.

Kui sa tunned, et oled sellega valmis saanud, siis analüüsi, kuidas sinu kooperatiivi tegevus võib mõjutada neid erinevaid huvigruppe mõjutada, kas positiivselt või negatiivselt ning tee vastavalt „+“ või „-“ märk iga huvigrupi juurde.

- ***Milliste ametiasutustega oled sa ühendust võtnud, et alustada kooperatiivi?***

Kirjuta üles kõikide inimeste nimed, kellega sa oled ühendust võtnud ja kuidas nad reageerisid sinu ideele. Kasulik on moodustada koostöö rühm asjaomaste ametiasutustega.

- ***Millist tüüpi abi sa vajad?***

Vaata selle peatüki vastavat nimekirja. Proovi läbimõelda, millist abi sa tänasel päeval juba saad ning millist abi on vaja kooperatiivi loomiseks ja hiljem selle edukaks juhtimiseks.

- ***Õpi teiste kogemustest.***

Kutsuge kokku loodava kooperatiivi mõne potentsiaalne liige, olulised ametnikud, omavalitsuste esindajad ja teiste organisatsioonide liikmed, kes võiksid kooperatiivist huvitatud olla. Küllastage mõnd huvitavat ja hästi toimivat töökooperatiivi.

- ***Mis tuleb ära lahendada, enne kui grupp saab alustada tegeliku kooperatiivi loomisega?***

Tee nimekiri kõige tähtsamatest probleemidest, mille pead lahendama enne, kui sa saad alustada kooperatiivi loomisega.

- ***Konsultatsioonide ja protsesside elluviimisega saavad aidata sotsiaalteenuseid pakkuvad ametkonnad/organisatsioonid. (Võib olla on mõistlik kontakteeruda organisatsioonidega, kes juba tegelevad projektidega selles valdkonnas.)***

3. Esimene samm – grupp

- Aeg, kannatlikkus ja usaldus
- Eeltöö/Ettevalmistamine
- Õppimist soosiv sisekliima
- Koosolekud grupi heas õhkkonnas

Aeg, kannatlikkus ja usaldus

Kõikides gruppide arengus tuleb esimeseks sammuks:

- saada selgusele, kas üldse tahetakse gruppi kuuluda;
- tunda end teiste poolt aktsepteerituna;
- teada, miks grupp eksisteerib ja mis on grupi ühise töö eesmärk.

Paljud inimesed väljendavad muret tulevikunõudmiste suhtes. See võib väljenduda julguse puudumises või ebakindluses kooperatiivi loomise ees. Meie, kel on olnud võimalus jälgida mõne grupi loomist, teame, et väga suure tõenäosusega see õnnestub. Tegemist on võimalike muutuste ja arenguga ning selline olukord tekitab alati ärevust ja ebakindlust.

“Isegi tuhande kilomeetrine teekond algab esimese sammuga” (Lao-tse)

Selleks, et kõik liikmed saaksid kaasatud, on tähtis võtta aega ja olla kannatlik. Me kõik käitume erinevalt, kui võtame ette midagi uut ja võõrast. Mõned võtavad uued väljakutsed vastu kohe, kuid teised vajavad aega, et asjad enda jaoks põhjalikult läbi mõelda.

Eelnevalt on raske teada, kuidas üht sotsiaalset töökooperatiivi luua ning mida kõike see endaga kaasa võib tuua. Seetõttu ei peaks te olema üllatunud, kui tegevuse alustamisel keegi alt ära hüppab ja pole enam osalusest huvitatud või keegi soovib liituda, kes algul polnud huvitatud.

Eeltöö/Ettevalmistamine

Sotsiaalse töökooperatiivi õnnestumiseks peate järjepidevalt tööd tegema ja pidevalt sammhaaval edasi liikuma. Midagi ei tohi teha ilma ettevalmistamata eeltööd tegemata. Mis on see, mis toob grupi kokku? Mis vajadused ühendavad grupi liikmeid, ja kas need saavad lahendatud kooperatiivi tegevusega? Võta aega, et tegeleda küsimustega ja rahulolematusega, mis võib grupis esineda!

Millised on ootused ja kuidas peaks üks grupp funktsioneerima? Mõnikord on hea kohe alguses kehtestada töötamiseks mõned litsad, kuid tähtsad reeglid ja kokkulepped, näiteks leppida kokku kohvipauside korraldamise osas või selles, et kaasvestlejat ei katkestata enne, kui ta on lõpuni rääkinud.

Paljudes kooperatiivide koolitustel soovitatakse kirjutada päevikusse iga päev lühidalt või pikalt (kuidas keegi sobivaks peab) ülevaade sündumustest ja tegevustest. Tavaliselt täidavad liikmed päevikut kordamööda või paarikaupa, kus üksteist assisteeritakse. Päevikust saab üks tähtis dokument protsessi järgimiseks.

Õppimist soosiv sisekliima

Kooperatiivi loomine tähendab üheskoos arenemist. Kogu protsess sisaldab õppimist. Sageli on keegi läbinud eelnevalt küll mingi valdkonna koolituse, kuid tähtis on õppimida kogu aeg - tegevuse planeerimises, töösituatsioonides, liikmete ja teiste tähtsate inimeste vahelistes diskussioonides/vestlustes.

Tegurid, mis mõjutavad õppimist:

- **Liikmete motivatsioon**
Tunnetus, et oma panusel on oluline tähendus ja väärtus. Ühiste visioonide olemasolu, milles tunda kaasatust ja olla koos loomeprotsessis.
- **Koolituse kohandamine vastavalt grupile**
Meil kõigil on erinevad viisid õppimiseks ning kooperatiivi grupid on erineva tausta ja kogemusega. Hea õppimiskultuur arvestab, et erinevad inividid õpivad erinevalt.

- **Tegevused tööl**

Kooperatiivi liikmetel peab olema võimalus proovida ja leida uusi lahendusi. Peab olema lubatud „teha vigu“, mis on mõnikorda hädavajalikud uute lahenduste leidmiseks.

- **Turvalisus**

Turvatunne põhineb usaldusel ja sallivusel. Avatud suhtlemine võimaldab otsida konfliktidele ühiselt lahendusi ja samal ajal toetada, julgustada üksteist võtma vastu väljakutseid. Grupil peavad olema positiivsed ootused ning usk sellesse, et koos ollakse tugevamad:

Et koosveedet aeg oleks lõbus

Tähtis on suhelda ka väljaspool töökeskkonda, lahutada meelt, viia koos läbi üritusi ja korraldada pidusid!

Koosolekud heas grupiõhkkonnas

Ettevalmistused kooperatiivi loomiseks eeldavad koosolekuid. Need on hädavajalikud, et kõik liikmed saaksid osaleda otsuste tegemisel ja võtta vastutust. On oluline, et koosolekud kulgeksid positiivses õhkkonnas, nende eestvedajaist õhkuks innukust ning mis peamine, et osalejad kogeksid koosoleku efektiivsust.

On neidki, kes tunnevad, et koosolekud on vaid aja raiskamine ja nad pole huvitatud aruteludes osalemisest. Üldjuhul koosolekute meetod gruppides tõepoolest töötab, vestlused on kerged toimuma ja kõik võtavad sellest osa ning vahetavad oma kogemusi. Grupis tuleb aktsepteerida ka vaikivaid liikmeid ning pakkuda neile võimalust oma vaateid esitada. Kui kõik tunnevad, end diskussioonis osalejatena, neid austatakse, nähakse ja kuulatakse, siis selle tulemusena saab hea otsus ja koostöö sujub kergelt.

Koosoleku heaks toimimiseks on sageli keegi, kes on saanud ülesandeks koosoleku juhtimise ja teine protokollimise, et panna kirja koosolekul toimu ja vastu võetud otsused. Koosoleku protokoll (memo) on hiljem kasulik infoallikas nii neile, kes võtsid koosolekust osa kui ka neile, kes ei saanud koosolekul osaleda.

Grupp toimib kõige paremini, kui:

- on ühine eesmärk, mis on arusaadav kõigile;
- valitseb pingevaba õhkkond ja kõigil on kerge omavahel suhelda;
- aktsepteeritakse erinevusi ja teisitimõtlemissi
- teiste arvamusi ei kommenteerita enne, kui teine on lõpuni rääkinud ja seejärel avaldatakse oma arvamust, arendades edasi öeldu ideed;
- teiste märkustele ei reageerita hukkamõistvalt, vaid selgitatakse oma vaateid ja tundeid;
- aeg-ajalt tehakse räägitust kokkuvõtte koos tagasipeegeldusega, veendumaks, et kõik saanud räägitu põhimõttest ja sisust ühtmoodi aru;
- liikmeid väärtustatakse vastavalt nende panusele kogu grupi arengusse;
- grupi liikmeid julgevad olla isiksused;
- „mina“ on sama kui „meie“ - mõlemad on tähtsad nii iseseisvus kui ka solidaarsus;
- kõigil on võimalus väljendada rahulolematust grupi suhtes ja tegeleda konfliktide lahendamisega.
- otsused võetakse vastu kooskõlastatult;
- igaüks on võimeline hindama oma tööd sisemiste ja väliste tegurite põhjal, et panustada grupi tööiste eesmärkide saavutamisse.

Õpi oma grupi liikmeid tundma. Grupitööd, õppereisid ja muud ühisüritused liidavad grupi kokku ning on heaks sissejuhatuseks tööelule.

3. peatüki küsimused ja ülesanded

- *Vajaduste analüüs*

Mida sul läheb vaja kooperatiivi alustamiseks? Töötage kas individuaalselt, paarides või grupis, et luua vajaduste nimekiri. Pange kõik ettepanekud kirja!

Proovige kirjutatu kokku võtta 5-7 punktina!

- *Ohud ja hirmud*

Kas miski ohustab gruppi? Kirjeldage grupi halvimat stsenaariumi. Kuidas sa lahendaksid sellise olukorra?

- *Ressursside inventuur*

Milliseid ressursid on olemas inimestel, kes suudavad gruppi toetada? Kes veel peale grupi liikmete toetavad grupi tegevust? Kuidas näeb välja kooperatiivi tegevusjuhendaja roll? Teised olulised inimesed? Ametkonnad, kohalikud omavalitsused ja sotsiaalteenuseid pakkuvad organisatsioonid?

- *Hea õpikeskkonna loomine*

Kuidas sa lood grupi jaoks hea õpikeskkonna? Pane kirja tähtsamad põhipunktid.

4. Järgmine samm-idee arendamine(ideearendus

- Huvide, oskuste ja kogemuste loetelu koostamine
- Kas valmissuund või leida uus äriidee?
- Kas idee on realistlik?

Huvide, oskuste ja kogemuste loetelu koostamine

Nüüd oleks tähtis kirja panna grupi huvid ja eelnevad kogemused. Paljud on imestunud nähes muljetavaldavalt grupiliikmete koostatud nimekirja ühistest kogemustest ja oskustest.

Gruppides on tavaliselt esindatud palju erinevaid erialaseid kogemusi. Mõned on üsna varakult tööturult eemale jäänud ja ei ole jõudnud seetõttu pikaajalist erialast kogemust omandada, mõned aga on töötanud pikka aega.

Kui grupis olevaid huvisid ja kogemusi põhjalikult analüüsida, siis leiab sageli väga suure tõenäosusega midagi arendamisväärset äriidee leidmiseks. Muidugi on hea, kui oskused ja kogemused on grupis juba olemas, kuid sama tähtis on ka uute oskuste arendamine. Näiteks, kui mitmel grupi liikmel on huvi tegeleda aiandusega, kuid mitte kellelgi grupis pole aianduse kogemust, siis järgmine samm võiks olla välja uurida, kuidas selliseid oskusi omandada.

Kas valmissuund või leida uus äriidee?

Mõttele tegevustele, toodetele või teenustele, millest sa ise tunned oma kodukohas puudust. Võib olla on teistest piirkondadest pärit ideid, mida saaks oma kodukohas arendada.

Paljudel gruppidel on juba algusest peale olemas idee, millist tegevust tahaksid koos käivitada. Selles etapis peab grupp kindlaks tegema, kas see idee on piisavalt tugev ning kas seda on võimalik ka elluviia ja sellele leidub toetust.

Kui gupp ei ole otsustanud, millega tegelema tahetakse hakata, siis on kasulik teha ajurünnak, mis võib otsustamisel abiks olla. Ajurünnakul tehakse mõttetalguid ja kõik grupi liikmed käivad vabalt välja oma ideid, mis on kõik lubatud. Tähtis on, et ei olda liiga kriitiline ja realistlik, sest võib esineda ideid, mis algul võivad tunduda hullumeelsed, kuid mida arendades võib kujuneda uuenduslikuks ja kasulikuks.

Mõnes kooperatiivis hoitakse algselt loodud ideede nimekirjad alles. Nende ideede hilisem ülevaatamine võib tekitada nii nalja kui ka tusatuju. Paljud head ideed ei läbi testimisfaasi, kuid millalgi tulevikus võivad olla kooperatiivi tegvustes hädavajalikud.

Enne idee elluviimist oleks mõistlik läbi viia SWOT analüüs. See tähendab, et ajurünnakut jätkatakse neljas etapis ning pannakse kirja organisatsiooni tugevused, nõrkused, võimaluse ja ohud. Tihti aitab see aega kokku hoida ebapraktiliste ideede testimiselt.

Kas idee on realistlik?

Kätte on jõudnud ideede hädavajalik testimise etapp. Milline on turg? On see idee realistlik? Kas teil on ressursse idee elluviimiseks ja millised on eesmärgi realiseerimise väljavaated? Ideed testides tuleb tähelepanu pöörata järgmistele küsimustele:

Nõudlus

Kas sinu tootele või teenusele on nõudlust? Kas keegi juba pakub seda toodet või teenust ja kui suur on turg? Kas sinu tegevust on võimalik vastavalt turuvajadusele kohandada? See ei tohiks olla tugitoolist teostatav ülesanne, vaid võimalusel teha seda väga põhjalikult ja praktiliselt. Näiteks toitlustusteenuse ülesehitamisel oleks mõistlik võimalikult erinevatele klientidele pakkuda toidunäidiseid.

Ressursid ja kapital

Milliseid ressursse vajatae alustamiseks ja missugused on ideed selle korraldamiseks? Tähtis on omada alternatiivseid strateegiaid juhaks, kui kõik ei lähe nii nagu plaanisite. Näiteks missugune oleks võimalus vahendite üürimiseks selle asemel, et osta, või saaks äriideed muuta nii, et alustamisel ei pea palju investeerima. Ideed on hea ellu viia, kui sul on olemas mõningane algkapital. Sotsiaalse kooperatiivi puhul pole liikmetel enamasti võimalust teha suuri panuseid algkapitali, kuid kui kooperatiiv tegutseb mitte tulu saamise eesmärgil, siis on alati võimalus raha taotleda annetuste ja toetuste näol, näiteks läbi projektide. Võimalik on taotleda väikelaene.

Mitmekülgsus

Mitmekülgsamad tegevused võivad olla jätkusuutlikumad ning vaheldust pakkuvad. Sõltuvus ühest tootest või teenusest pole hea. Paljudel sotsiaalsetel kooperatiividel on äriideid, mis täiendavad teineteist. Näiteks kunstigalerii võib samal ajal pidada ka kohvikut või suveniiripoodi. Autoparandustöökoda võib tegeleda ka kasutatud autojuppide müügi ning taaskasutusega. Enamasti tuleks alustada põhiidee arendamisega, aga kasulikuks võib osutuda ka võimalike kõrvalideede arendamine.

Idee elluviimine arendab oskusi ja annab kogemusi isegi siis, kui idee ise ei ole praktikas jätkusuutlik. Paljud kooperatiivid on kasvamise etapis oma algse idee uuesti üle vaadanud ning teinud vajalikud kohandused. Vahel selgub protsessi käigus, et idee on ebasobilik ning see tuleb uue vastu välja vahetada. Iga etapp on tähtis.

Paljud pole kunagi varem alustanud ühtegi tegevust ja on ebakindlad võimalikkuse suhtes. Järgmises peatükis on sul võimalus oma ideed hoolikamalt. Senini oleme me tegelenud idee väljavalimisega.

Mõnikord ollakse ebakindlad, kas grupp saab üldse koostööga konkreetses töös hakkama ja suudab lahendada võetud ülesandeid. Üheks viisiks, kuidas seda testida, on määratleda mõni alameesmärk. Selleks alameesmärgiks võib olla näiteks mingi tegevuse organiseerimine, - lahtiste uste päev, näitus või mõni väiksemas mõõtmes müügitegevus. Sellise tegevuse planeerimine ja elluviimine tavaliselt ühendab gruppi ja tagab grupile enesekindluse, et ta saab koostöö tegemisega hakkama. Sageli on üheskoos tegutsemine ja korraldamine kõige parem aeg üksteise tundma õppimiseks ning tavaliselt on grupil piisavalt aega, et kooperatiivi arendada ja hiljem koos analüüsida, mida tehti õigesti, mida oleks saanud paremini teha.

4. peatüki küsimused ja ülesanded

- ***Kogemused ja kompetents***

Mõttele õpinguid ja töötamist puudutavatele tegevustele, mida sa oled. Mõttele ka tööülesannetele, mida sa ei ole palgatööna teinud nagu näiteks lühiajaline tööpraktika. Pange kirja kõik oma kogemused tahvlile või suurele paberile.

- ***Huvid***

Igaüks teist mõtleb, millegi üle, mis oleks huvitav teha nii tööl kui ka vabal ajal. Kirjutage iga huvipakkuv tegevus paberitükile.

Seejärel panebiga liige oma paberil tegevused tahvlile ja seejärel üritage leida suundumusi/tendentse - kas on sarnaste huvidega liikmeid.

- ***Ajurünnak ideede genereerimiseks***

Grupp määrab ajurünnaku korraldaja ja seejärel mõtlevad kõik liikmed võimalikele kooperatiivi tegevustele. Seejärel võivad kõik oma ideid presenteerida, kuid jälgida tuleb, et kõik soovijad saaksid osa võtta. Korraldaja paneb kõik ideed tahvlile kirja.

Mõned kasulikud ajurünnaku reeglid:

- Iga osaleja pakub ühe idee korraga ning peab saama oma idee lõpuni rääkida.
- Idee presentatsiooni ajal ei toimu arutlusi.
- Mitte ühtegi ideed ei tohi kritiseerida või naeruvääristada.
- 20-30 minutit on piisav aeg ajurünnaku läbiviimiseks.

Kui ideede on kogumine on valmis, siis grupp sorteerib ja struktureerib ideed ja valmistub diskussiooniks:

- Mida need erinevad ettepanekud tähendavad?
- Kas mõnda ideed saab teisega kombineerida?
- Plussid ja miinused
- Võimalused
- Elluviimise ajaline raamistik

Kui see on tehtud, siis iga liige valib välja ja kirjutab üles kolm enda jaoks kõige paremat ideed. Seejärel valib grupp välja ühe idee ning see proovitakse ellu viia.

- ***Testi idee teostatavust***

Kas sinu tegevusele on turgu? Milliseid jõupingutusi idee nõuab, millised ressursse läheb vaja ja kas sinu pakutavale kaubale või teenusele on nõudlust? Kas sinu tegevusele eksisteerib täiendavaid äriideid? Proovi seda harjutust teha võimalikult praktiliselt.

(Ideaalis peaksid sa proovima viia ellu nädalane pilootprojekt renditud seadmetega, enne kui seod end suuremate kulutustega.)

?Rootsi keelses õpikus seda ei oel ja arvan, et nädane pilootprojekt küll ennast ei õigusta...

5. Ühised eesmärgid ja visioonid

- **Seatud eesmärgid kui juhised tegutsemiseks**
- **Kollektiivne visioon**

Seatud eesmärgid kui juhised tegutsemiseks

Nagu sa oled juba tähele pannud, võib kooperatiivi loomiseks olla erinevaid motiive. Mõne jaoks võib olla tähtis, et saada sotsiaalset ühtekuuluvust, teise jaoks, et töötada ja saada palka. Iga liikme motiivid võivad olla väga erinevad ning see ei oma erilist tähtsustki, peasi et isiklikud eesmärgid vastavad ühistele eemärkidele.

Tähtis on, et ühised eesmärgid arusaadaval sõnastatud ja kirja pandud. tekst peab olema kergesti kättesaadav kõigile, eriti siis, kooperatiiviga ühinevad uued liikmed.

Keegi on kunagi öelnud, et eesmärk kui "käsipuu", midagi, millest saab kinni hoida, et mitte teelt eksida. Võib olla mitte küll kogu aeg, kuid kui vaja, siis peab ta olemas olema.

Kooperatiiv, nagu kõik muugi, on pidevas muutumises. Eesmärgid võivad samuti aja möödudes muutuda. Või siis juhtub sinuga nii, et unustad ära, mida oled otsustanud. Seda on juhtunud paljudega. Arutelu eesmärgi üle tuleb elusana hoida! Muidugi võib kohe alguses otsustada, millal eesmärkide üle arutelusid pidada. Paljud kooperatiivid teevad seda aastakoosolekutel ja iga-aastase auditiga. Kindlasti on ka teisi mooduseid. Kõige tähtsam on leida grupile sobiv viis seda teha. Kindlasti ei tohi eesmärgiga seotud arutelusid tähelepanuta jätta ning arvata, et kõik on niigi kõigil selge.

Kollektiivne visioon

Kui grupp on moodustatud ja olete eesmärgis kokkuleppele saanud ning loote üheskoos kooperatiivi, siis järgmiseks peate koos otsustama, mis suunas te tulevikus liigute ehk kooperatiivi visioon.

Visioon kirjeldab, milline näeb kooperatiiv välja mõne aasta pärast. Enne algust on kõigil oma enda visioon ning võib olla väga huvitav kirjeldada, kuidas näeb välja sinu enda ja kooperatiivi tulevik. Grupp peaks ühise visiooni suhtes jõudma kokkuleppele. Grupi liikmed ei pea olema kõiges üksmeelel, kuid tähtis on ühise visiooni olemasolu, mida kõik toetavad.

5. peatüki küsimused ja ülesanded

- *Ülesanne eesmärgi kohta:*

Anna igale grupi liikmele paar paberitükki.

Liikmed kirjutavad paberile eesmärgid, mis nad arvavad kooperatiivil olevat. NB! Kirjuta igale paberile üks eesmärk! Igaüks võib kasutada nii palju pabereid, kui vaja. Väldi kirjutamise ajal teistega rääkimist.

Aseta kõik paberitükid lauale, kirjaga külg ülesse poole. Seejärel palu nende eesmärkidega paberitükid ümber keerata, mida kooperatiivil ei peaks olema

Korja üles laualt paberid, mis ei ole ümber keeratud: need kirjeldavad eesmärke, mida te grupis kokku leppisite, et on kooperatiivi eesmärgid.

Kogu laualt kokku ümberpööratud paberid. Need on eesmärgid, mille kohta olid liikmetel lahkavamused. Arutlege, mis tekitas erinevaid arvamusi nende eesmärkide suhtes võib olla on võimalik neid täiendaval siduda valitud eesmärkidega. Mõni grupi liige võis arusaamatuse tõttu paberi ümber keerata.

Paljud allesjäänud paberitükid väljendavad enamasti sama eesmärki või motiivi. Ühildage need! Paluge eesmärgid kirja pannud grupi liikmetel seda täpsustada. Valige välja paberitükk, mis väljendab eesmärki kõige paremini.

Proovige ühiselt prioriteetselt järjestada viis kõiki tähtsamat kooperatiivi eesmärki.

- ***Kuidas hoida kooperatiivi eesmärgid elusana?***

Tehke ettepanekuid, kuidas peale kooperatiivi loomist hoida püstitatud eesmärkide diskussioone elusana.

Too välja erinevate ettepanekute plussid ja miinused.

Otsustage, mis tundub kõige realistlikum just meie grupile .

Milline kooperatiivi visioonidest on teil ühine grupis?

Mõelge kõik kuni 5 minutit

Jagunege 3-5 liikmelisteks gruppideks

Arutlege, milline võiks kooperatiiv 10 aasta pärast välja näha.

Joonistage skeem kooperatiivi tulevastest tegevustest.

Ärge raisake liiga palju aega, 45 minutitist peaks piisama.

Jälgi, et kõik soovijad saaksid rääkida ilma, et kedagi tunneks kohustatuna.

Kogunege tagasi suuremasse gruppi ja proovige välja töötada visiooni ettepanekuid ning pange need kirja tahvli peale.

Lase igal liikmel väljendada oma tundeid lõpliku visiooni kohta.

6. Äriidee ja kooperatiivi väärtused

- **Äriidee neljas punktis**
- **Topelt vajadused**
- **Igal ettevõttel on hindamisalus**
- **Alusta väikses mastaabis**

Äriidee neljas punktis

Kui on grupp loodud, leitud äriidee, grupi eesmärgid paigas ja visioon olemas, siis on aeg pühenduda lähemalt äriideele endale. Selleks, et toimiks sotsiaalse ettevõtte majanduslik tegevus, peaks seal käima mingi äritegevus. Pead olema keegi, kes tahab müüdavaid teenuseid või tooteid osta.

Ärimaailmas räägitakse „turust“. Turg koosneb potentsiaalsetest klientidest. Mõnikord piisab ühest kliendist, näiteks kui kooperatiiv müüb kinnisvara hoolduse teenuseid ühele kinnisvaraarendajale. Teisel juhul on vaja palju kliente, näiteks kohviku või poe pidamisel.

Äriidee sõnastab klientide jaoks ettevõttest saadava kasu. Tavaliselt jaotub see neljaks punktis:

- Milliseid vajadusi kooperatiiv peab rahuldama ja millist väärtust loote klientidele? (Koht turul)
- Millise toote või teenusega rahuldatakse klientide vajadusi? (Tootmise või teenuse osutamise protsess)
- Kes on klient?
- Miks peaks klient otsustama osta teilt, selle asemel, et lahendada oma vajadusi kuidagi teisiti? (Eristumine)

Topelt vajadused

Öeldakse, et kooperatiiv peab rahuldama topelt vajadusi. Kooperatiiv luuakse selleks, et rahuldada liikmete vajadust teha head ja mõtestatud tööd. Läbi sellise liikmete tegevuse, pakutakse oma klientidele seda, mida nad vajavad.

Paljudel juhtudel lahendab just kooperatiivi tegevus kohalikke vajadusi, näiteks pakub teatud teenuseid, avab väikese külapoe, mis muidu pandaks kinni. Kooperatiiv, mis peab mõnes äärelinnas kohvikut või pagaritöökoda,

pakub klientidele võimalust nautida värsket kohvi või sooje saiakesi, ilma et inimesed peaks selleks supermarketisse või kesklinna sõitma.

Sotsiaalsetel töökooperatiividel on tähtis leida sellise äriidee, mis loob hea töökoha ja samal ajal pakub teenuseid ja tooteid, mida vajatakse ja mille eest kliendid on nõus maksta nii, et kooperatiiv saab tegutseda.

Igal ettevõttel on hindamisalus

Võib olla valib klient, et osta kooperatiivilt, mitte kusagilt mujalt, just sellepärast, et see on kooperatiiv. Paljud suhtuvad positiivselt suhtuvad kooperatiivi väärtustesse (vaata 2. peatükki). Nendeks väärtusteks võib olla inmillikkus, mis rõhutab austust teiste inimeste vastu, kõikide samad õigused, võrdsus, osavõtlikkus ja vastutus kõigi eest.

Enne, kui alustate oma kooperatiivi loomisega, oleks hea leida aega oluliste väärtuste üle arutlemiseks. Mõned väärtused võivad tegevustel tuua kaasa tagajärgi. Kui liikmed usuvad ühiselt, et tähtis on kaitsta keskkonda, siis peaks kogu kooperatiivi tegevus olema võimalikult keskkonnasõbralik.

Alusta väikses mastaabis

Sotsiaalseid töökooperatiive luuakse grupi poolt, kes tahavad ise midagi ära teha ning samal ajal alustada endale sobiva töö tegemisega. Sellise ühissettevõtte loomisel on mõistlik alustada väikeses mastaabis ning tegutseda katse-eksituse meetodil. Kõige tähtsam on tunda end hästi ning tunnetada, et tegevus ise on midagi tähtsat, tuleb tunda uhkust hea toote üle, pakkuda kvaliteetset teenust ning tunda ühisest tööst rõõmu. Seepärast on oluline, et alustada mõõdukas ulatuses nii, et tulla toime sellega, millele olen pühendunud ning harjuda ja kogemusi omandada.

Mõned kooperatiivid on alustanud toitlustusteenuse pakkumisega ning algselt olnud avatud kõigest 2-3 päeva nädalas. Mõne aasta pärast on avatud juba iga päev. Teised jälle kärbivad tegevusi, mis nõuavad palju tööjõudu. Puuduvad ranged reeglid selle kohta, mis on vale või õige. Igal kooperatiivil on oma tee ja omad ootused. Esmaseks prioriteediks jäägu liikmete vajaduste rahuldamine.

Vahel ei võeta arvesse fakti, et väikese ettevõtte tegutsemine ei erine põhimõtteliselt suure ettevõtte omast. Ärinõustamine

võib osutada vajalikuks ja sobivaks. Kooperatiivide tegevus muutub iga aastaga üha enam professionaalsemaks. Nagu iga teiseigi ettevõtte puhul, tuleb ka kooperatiivis töötada ettevõtluse arendamisega, arvestada oma klientide vajadusi ning teenuste ja toodete turundusega.

Mõned kooperatiivid on alustanud ühe äriideega, kuid on hiljem avastanud teisi võimalusi, laiendanud tegevusi või isegi muutnud eesmärke.

6. peatüki küsimused ja ülesanded

- *Milline näeb välja sinu äriidee?*

Aiandusega tegeleva kooperatiivi äriidee oli üsna lihtsakoeline. Mõnedel kooperatiividel on madalam tootlus ja seetõttu ka palju lihtsam äriidee.

Nüüd oleks õige aeg välja mõelda oma kooperatiivi äriidee. Proovi see sõnastada lühidalt ja sisutihedalt:

1. Milliseid vajadusi kooperatiiv rahuldab ja millist väärtust sa oma klientidele lood?
2. Millist toodet või teenust sa hakkad pakkuma?
3. Kes ja kus on sinu kliendid ja kuidas sa nendeni pääsed?
4. Miks peaks klient sinu käest kaupu või teenuseid ostma selle asemel, et oma vajadusi teisel viisil rahuldada?

- ***Mis sa arvad, millised väärtused on teie grupi jaoks tähtsad?***
Arutlege paarides, millised väärtused on teie arvates tähtsad. Tehke arutlusest kokkuvõtte ja esitlege seda suuremale grupile. Pange kirja need väärtused, mis ühtivad.
- ***Tee kooperatiivi infovoldik***
Kui te kogute kokku kooperatiivi sõnastatud eesmärgi, ühise visiooni, äriidee ja põhilised väärtused paarile leheküljele, siis te saate brožüüri, kus on kirjas miks ja mida te tahate saavutada. Selline voldik tuleb kasuks läbirääkimistel erinevate ametkondadega, omavalitsustega ja valdkonnast huvitatud inimestega. Samuti saab voldikut kasutada uute liikmete kooperatiivi kaasamisel ning hea materjal toodete või teenuste turustamisel.

7. Turu-uuringud ja turundus

- Turu-uuringute tegemine
- Intervjuud
- Küsitlused
- Turundus vajab reklaami

Turu-uuringute tegemine

Kui te eelmises peatükis töötasite äriidee kallal, siis nüüd oleks õige aeg vaadata lähemalt turgu, kliente. See on kogu äritegevuse alus. Selleks, et saada ülevaadet turul toimuvast, on vaja läbi viia tutu-uuringud.

Kas leidub selliseid kliente, kes on huvitatud teie pakutavatest toodetest või teenustest? Kui te eelnevalt pole kindlad, milline on nõudlus, siis on tähtis teha turu-uuring, et saada teada tulevaste klientide huvidest ja vajadustest. Kas te müüte oma kaupu otse kliendile või kavatsete tegeleda tootmisega ja müüte oma tooteid vahendajate kaudu?

Kui te viite läbi turu-uuringuid, siis esmalt peate enda jaoks hoolikalt läbi mõtlema, mida te tahate teada ja millised on teie tulevased kliendid.

Kui palju ja keda te peaksite küsitama? Milline valik on parim ja kuidas küstakse, et saada usaldusväärseid vastuseid? Tavaliselt ei pea te selleks tegema liiga suuri jõupingutusi või kaasama välist ekspertiisi uuringuid läbi viimaema. Enamikel juhtudel piisab, kui kontakteerutakse teatud hulga inimestega, kes võiksid teie arvates olla võimalikud tulevased kliendid või keegi, kes muul põhjusel omavad teadmisi turundusest.

Samuti võib esmalt olla hea, kui ideed testida kooperatiivi võrgustikus olevate inimeste peal. Eriti neid, keda võib vaja minna tulevikus ideede ellu viimiseks. Samuti võivad sõbrad ja tuttavad toimida vajalike infoandjatena.

Intervjuud

Selleks, et saada ülevaadet tingimustest ja turueeldustest teie tulevasteks tegevusteks, võiks olla hea teha paar intervjuud mõndade võtmeisikutega, kellel oleks teie tegevusala kohta vajalikke teadmisi. Tee nimekiri võimalikest intervjuueeritavatest inimestest.

Intervjuueerida võib ka gruppi (eeldatavasti) tulevastest klientidest. Kui teil on plaanis hakata tulevikus tegelema toitlustamisega, siis palu luba osaleda mõne läheduses asuva ettevõtte koosolekul, et intervjuueerida töötajaid, mille tulemuse saaks teada, kas tehetakse lõunat süüa teie loodavas toidusaalis või jätkatakse lõuna kodust kaasa võtmist ja karpidest söömist.

Enne intervjuueerimist mõelge küsimused hoolikalt läbi, et inimesed neid erinevalt ei tõlgendaks.

Küsimustikud

Kui teil paljude inimeste intervjuueerimine osutub raskeks, siis laialdasema info saamiseks on küsimustiku koostamine ja küsitluse läbiviimine parim meetod. Ka siin on tähtis panustada aega küsimustiku sisu läbimõtlemiseks ning sõnastada küsimused üheselt mõistetavaks, et saada kätte vajalik informatsioon. Enne küsitluse läbiviimist testi küsimustikku!

Turundus vajab reklaami

Kui te teate, kes on teie kliendid, siis te peaksite end oma klientide jaoks nähtavaks tegema. Avalikkuse teavitamiseks oma tootest/teenusest ja ettevõtte profiilist on mitmeid erinevaid viise.

Logo tüüp

Logo on kaubamärk, mis sümboliseerib teie kooperatiivi. See peaks olema lihtne, selge ning on võimalik suurendada ja vähendada, et logo saaks kasutada kirjades päistes, arveldustes, voldikutes ja flaieritel. Logo võib lisada ka ettevõtte tööriietusele ja sildina hoone seinale.

Enamikul ettevõtetest on oma logo. Logoks võib olla kas mingi pilt või erilisel viisil kirjutatud ettevõtte nimi. Logo võiks olla seostatav kooperatiivi tegevusega.

Logo ja nimi on kooperatiivi identiteedi tähtis osa. Seega peaks logo loomisele pühendama piisavalt aega, et see kõiki rahuldaks. Samas võivad sellised praktilised küsimused osutada väga lihtsateks konfliktide allikateks. Proovige leida otsustusprotsessi juhtimiseks hea viis.

Kuna logo on kooperatiivi üks tähtis osa, siis on kindlasti väärt, et logo kujundamisel palu abi mõnelt professionaalselt graafikadisainerilt.

Reklaammaterjal

Reklaami võib teha klientidele jaotatavate brožüüridega või stendile paigutatud posteritega. Reklaamide tellimine ajalehtedes ja kataloogides võib olla küll liiga kallis, kuid vahel vägagi asjakohane. Enne, kui otsustada, millisel moel end reklaamida, tuleb läbi mõelda, mida reklaamiga tahetakse saavutada. Kes on eeldatavad kliendid ja kuidas teie nendeni paremini jõuda?

Kodulehekülg Internetis

Tänapäeval peaks igal tõsiseltvõetaval ettevõttel olema Internetis oma kodulehekülg, et olla klientidele nähtav ja huvitav. See on turunduse jaoks üks tähtsamaid vorme, mis võimaldab kooperatiivi tegevust laiemalt reklaamida. Kliendid külastavad kodulehekülge tavaliselt kõige sagedamini ja on väga tähtis jälgida, et see oleks kogu aeg uuendatud ja aktuaalne.

Messid ja turud

Enamikes linnades ning küldes toimuvad iga-aastased messid või laadad, kus võimalik tutvustada oma tooteid või teenuseid. Paljud sotsiaalsed töökooperatiivid on sellistel messidel osalenud, et tevitada avalikkusele, millega nad tegelevad. Lisaks müügist saadavale kasumile on mess või laad motiveerivaks teguriks ka liikmetele, sest saavad end näidata suuremale hulgale klientidele.

Otsene reklaam

Otsene reklaam tähendab kindlas piirkonnas või linnas võimalike klientide postkastidesse reklaamposti jagamist. Paljud ettevõtted spetsialiseeruvad just sellisele reklaamise viisile.

Näiteks, kui te toodad mingit kohaliku profiiliga toodet, mis oleks sobivaks kingituseks mõne ettevõtte töötajatele või klientidele, siis võid teha reklaami kohalike firmade seas. Keskenduda võiks rohkem suurematele ettevõtetele, sest väiksemad ettevõtted tõenäoliselt ei saa endale lubada kingituste tegemist klientidele ja koostööpartneritele.

Strateegilise tähtsusega isikud

Uute filmide esilinastustele kutsutakse tihti tuntud inimesi, kellel on suur kontaktvõrgustik või fännide hulk, sest suure tõenäosusega toob selle inimese kohalolek üritusele palju inimesi. Proovi samamoodi mõelda oma ettevõtte

tegevuse reklaamimisel, et kasuta ära strateegilise tähtsusega inimest oletatavate klientide kohaletulekuks.

Isiklikud kontaktid

Kõike parem reklaam on isiklik kontakt kliendiga. Info levitamiseks võib näiteks korraldada avatud uste päevi, infotunde ja teisi sarnaseid tegevusi. Iga klient on omakorda avalikkusele reklaami edasikandja! Kliendid jagavad oma hinnanguid toodete või teenuste kohta suust-suhu. Klientide eest tuleb hästi hoolitseda!

Pea meeles, et müüki ei lõpetata peale klient esimese ostu tegemist. peale seda alles tõeline töö algab! Kui kliendi eest hästi hoolitseda, siis võib see tagada õnnestunud kliendisuhete väikeste jõupingutustega pikaajaliseks eduks.

8. Tööülesanded ja alguse planeerimine

- **Esimese aasta planeerimine**
- **Raskused ajaliste piirangute arvestamisel**
- **Milliseid teadmisi ja kompetentsi vajatakse?**

Esimese aasta planeerimine

Kui te olete saanud kokkuleppele, et grupp tahab alustada kooperatiivi ja eesmärgid ning äriidee on kõigile arusaadavad, samuti suure tõenäosusega saate te rahalist abi, ametkondadelt ja muudelt olulistelt koostööpartneritelt toetusi, siis võib reaalselt planeerimistööga algustada.

Nüüd on aeg panna paika esimese tegevusaasta tegevused. Tuleb mõelda reaalseid, konkreetseid sihte ja eesmärgi. Tegevused tuleb jaotada kindlateks ülesanneteks, et nende täitmist kontrollides oleks võimalik jälgida ettevõtte arengut.

Etapid, mis sa peaksid muu hulgas enne kooperatiivi alustamist läbima, on alljärgnevad:

- Algkapitali olemasolu
- Loo organisatsioon põhikirja ja juhatusega
- Registreeri organisatsioon
- Planeeri tegevuste sisu ja ulatus
- Uuri millised seadused ja reeglid kehtivad teie tegevusi ning võivad mõjutavad nende teostamisel
- Koostage eelarve esimeseks aastaks
- Turundus ja avalikkuse teavitamine kooperatiivi olemasolust
- Ruumide, varustuse ja materjali organiseerimine ning hankimine
- Koolitus ja ettevalmistus tööülesannete täitmiseks
- Tööandjat puudutavad seadused ja küsimused peavad olema selged töötajate tööle vormistamiseks.
- Kindlustused tegevustele ja liikmetele

Kui ajakava on juba koostatud? Ajakava on planeerimistöös suuresks abiks. Kavas peaks olema kirjas tegevused, tegevuste täitjad ja tegevuste täitmise aeg.

Raskused ajaliste piirangute arvestamisel

Arvestage oma tegevuste planeerimisele piisavalt aega - alati võib kerkida esile raskusi, mille lahendamiseks vajate lisa-aega. Alati tuleb planeerimisel arvestada ootamatustega, mis töö käigus ette võivad tulla.

Aja planeerimise üheks eesmärgiks on ka inimeste erisuste arvestamine - ühed grupiliikmed võivad olla optimistlikumad ja kiiremad, teised passiivsemad ja aeglasemad. Aja planeerimisekl tuleb leida tasakaal inimeste vahel, et oleks võimalik samm-sammult edasi liikuda. Samas on ettevõttes suureks eeliseks, kui grupis on mõlemad tüübid esindatud, nii tööd kiirendavad kui ka pidurdavad liikmed.

"Kui mõni probleem on liiga suur ja tundub lahendamatu, siis ära unusta, et isegi elevanti on võimalik süüa, kui ta piisavalt väikesteks tükkideks lõigata." (Slaavi vanasõna)

Milliseid teadmisi ja kompetentsi vajatakse?

Te peaksite teadma, milliseid erialaseid teadmisi ja oskusi on vaja kooperatiivi toimimiseks. Näiteks kooperatiivid, mis peavad koerte varjupaiku, läbisid esmalt koerte kohtlemise koolituse, olenemata sellest, et mitmetel kooperatiivi liikmel olid olemas isiklikud koerapidamise kogemused.

Koolitusel osalemine iseenesest võib nii mõnegi liikme jaoks olla uus ja huvitav kogemus. Koolitusteks võidakse tasustada riiklikest toetustest või ostetakse erinevatelt haridusasutustelt. Mõnikord on võivad olla mõnel grupiliikmel mõned vajaminevad erialased oskused, mida grupiga jagada.

Topeltrollid kooperatiivis otsuste tegemisel

Sotsiaalses töökooperatiivis on liikmetel kahte sorti rollid:

1. *omanikuna* on liikmel pikaajalise töötamise vastutus keskendudes eesmärgipärasele tegevustele, uute liikmete vastuvõtmine ja teiste sarnaste juhatusele omaste tööde korraldamine.
2. *igapäevases töös* tehakse otsuseid seoses tegeliku tootmisega ning otsused langetatakse kooperatiivi töötaja rollis.

Kooperatiivi liige peab suutma vahet teha erinevate otsuste tüüpidel. Otsused kooperatiivi jaoks omaniku rollis vormistatakse sageli protokollides. Töötaja rollis võetakse paljud otsused vastu mitteformaalselt ja vahel isegi kohvipausi ajal.

8. peatüki küsimused ja ülesanded

- **Akuaalne planeerimine**
Vaata peatüki alguses kirjas olevaid etappe. Mõtle need enda jaoks läbi ja tee ajakava nende etappide kohta, mis on sinu jaoks kõige aktuaalsemad.
- **Vastutus töökeskkonna eest**
Tee selgeks, mida peab teadma töökeskkonna eest vastutamiset?. Kas on erinevusi kooperatiivil palgatöötaja tööle vormistamisel võrreldes teiste töötajatega?
- **Liikmete vastutus**
Kas on mõistlik nõuda kõikide liikmete võrdset aktiivsust ja vastutust kooperatiivi alustamisel? Kas need, kes on seotud juhtimisega omavad suuremat vastutust kui teised liikmed? Mis on aktuaalne sinu grupi jaoks?

9. Majandus ja maksud

- Kogu grupp peab mõistma põhitõdesid
- Eelarve
- Algkapital
- **Arvepidamine**
- Raamatupidamine ja finantsaruanded
- Tulumaks
- Käibemaks
- Sotsiaalmaks

Kogu grupp peab mõistma põhitõdesid

Osalemine kooperatiivi majanduslikus tegevuses võib tekitada muret ja ebakindlust. Kuid tegelikult ei ole see nii raske ega arusaamatu kui esmapilgul tundub, oluline on mõista põhitõdesid.

Sõna „majandus“ tuleneb kreeka keelsest sõnast *oikos*, mis tähendab majapidamist. See sisaldab seega kokkuhoidlikku ressurssidega majandamist, just nagu enda majapidamises. On tähtis võtta aega nii palju, et kõik saaksid aru majanduslikest põhitõdedest. Isegi siis, kui on keegi (võimalik et mitu) liikmetest jääb väljaspoole majanduslikku vastutusala, pea ikkagi olema üheks eesmärgiks, et kõigil oleks põhilised teadmised majandusaruandlusest. Muidu on tulevikus väga raske oodata kõigilt grupi liikmetelt majandusliku vastutuse võtmist.

Eelarve

Kui kõigile on selge, millega kooperatiiv kavatseb tegelema hakata, kes mida teeb ja kui palju inimesi sellest osa võtavad, siis oleks aeg koostada eelarve.

Selleks, et koostada eelarve, on vaja teha hinnangud kooperatiivi tulevaste tulude ja kulude kohta. Tähtis on koguda nii palju andmeid kui võimalik. Siis saate te hea pildi kooperatiivi tuleviku võimalustest tegevuste õnnestumiseks. Isegi võib ette tulla vajadus teha tegevuste ideedes muudatusi, et eelarve oleks tasakaalus. Eelarve tasakaalustamiseks võib

algseid ideid ja tegevusi natuke muuta või kohandada, et saada lisavahendeid tuleviku investeringuteks ning mõne tegevuse asendamiseks, mis ei lähe nii hästi, kui loodetud. Samuti võib teha lisamakseid fondi ja koguda reservi juhuks, kui kõik ei lähe nii nagu plaanitud.

Põhjalikult ette valmistatud realistlik eelarve on märkimisväärne abivahend ja alus tegevuste koordineerimisele tulevikus. Arvamusi ja küsimusi stiilis, „Ma arvan et me ostma uued toolid.“ või „Kas me oleme tegelikult teeninud piisavalt raha viimastel kuudel?“, on võimalik ennetada, kui vaadata eelarve aruandeid ja jälgida eelarvet. Otsuseid on kergem teha, kui meil on tahtmist ja palju ettepanekuid. Eelarve ja majandusaruanded annavad ülevaate vajadusest võtta meetmeid, samuti rahalisest seisust ning võimalusest osta vajalikke asju.

Tavaliselt koostatakse eelarve korraka üheks aastaks. Mõnikord on vajalik teha majandusaruanne ka aasta keskel, et teada saada eelarve muudatuse vajadust. Proovige eelarve koostada nii realistlik kui võimalik. Tuleviku tegevuste entusiastlikul prognoosimisel võib kergesti turgu ja enda võimalusi ülehinnata.

Algkapital

Planeerimistöö algab tavaliselt küsimusega: „Milliseid olemasolevaid rahalisi vahendeid saame kasutada alustamiseks?“ Enamik kooperatiive vajab algkapitali. Nagu me märkasime 3. peatükis, saadakse sageli stardikapital erinevatest toetustest või erinevatest projektidest. Sageli on mõistlikum kooperatiivi käivitamiseks koostada äriplaan ja taotleda algkapitali projektide kaudu. Mitmed sotsiaalsed töökooperatiivid on oma tööga teeninud raha masinate, tööriistade jne... ostuks. Meie kogemus on see, et sageli jäädakse kinni kapitali vajadustesse ning ei märgata, et grupis eneses võib olemas olla palju vaba ressursi. Kui te alustate ettevaatlikult ja rahulikult, siis on võimalus tulu suurenedes tegevusi laiendada.

Arvepidamine

Sõltumata kooperatiivi mitmekülgsest majandustegevusest, on alati tähtis kanda korralikult hoolt arvepidamise eest, st tagada raha kättesaamine ka sularahamaksete puhul. Te loote endast professionaalse mulje ja ei oota liiga kaua arve esitamisega pakutud teenuse või müüdüd toote eest. Samuti on

tähtis raha kättesaamine, et oleks kiiresti võimalik seda erinevates tegemistes kasutada.

Kooperatiiv peaks seega otsustama, kes kannab hoolt arvete esitamise eest ja kuidas see peaks olema kavandatud.

Raamatupidamine ja finantsaruanded

Raamatupidamine on aruandlus ettevõtte rahalisest olukorrast ja kooperatiivi ettevõtluse majanduslikust seisust.

Tänapäeval käib raamatupidamine arvutiprogrammide vahendusel. Raamatupidamisprogrammidega saab teha igasuguseid infopäringuid kasumiaruande, rahavoogude aruande, võlgade, sissetulekute kohta. Raamatupidamise puhul peab olema täpne ning ei tohi teha vigu, parem kui seda teeb vastava koolituse läbinud inimene. Kõikidele liikmetele võiks teha raamatupidamise koolituse, et nad oskaksid andmeid õigesti tõlgendada.

Uue majandusaasta alguses peavad aktiiva ja passiva olema tasakaalus ning ette tuleb valmistada aastaaruanne/bilanss, kasumiaruanne ja rahavoogude aruanne. Selles osas tuleks abi küsida professionaalselt raamatupidajalt. Finantsaruanded peavad läbima ka auditi. Enamasti viib auditi läbi registreeritud audiitor või spetsiaalne audiitorfirma.

Tulumaks

Sotsiaalne töökooperatiiv peab nagu teisedki ettevõtet maksma sissetuleku pealt tukumaksu vastavalt kehtivale tulumaksuseadusele.

Käibemaks

Kui sotsiaalne töökooperatiiv on käibemaksukohuslane, siis maksma käibemaksu vastavalt kehtivale seadusandlusele.

Sotsiaalmaks

Kui sotsiaalses töökooperatiivis matstakse töötajatele töötasu, siis arvestatakse sotsiaalmaksu vastavalt kehtivale seadusandlusele.

9. peatüki küsimused ja ülesanded

- *Hankige omale maksuametist infovoldikuid tulumaksu ja käibemaksu kohta*
Kaks inimest seletavad ühe voldiku sisu ja kaks inimest teise voldiku sisu.
- Kas sisu oli raskesti mõistetav?
- Kas aruandlus oli raskesti mõistetav?
- Milline on tulumaksu maksmise üldine kord?
- Kui te vajate abi, siis kuidas te seda korraldate?
- *Õpi selgeks kasumiaruande ning rahavoogude aruande põhimõtted*
Millisele reale märgitakse laokulud, materjalikulud ja hoonete rendikulud?
Millisele kontole peaks märkima müüdud kaupade tulu ja konverentsil osalemise honorarid?

10. Juhendaja

- **Kooperatiivi juhendaja – uus amet sotsiaalses ettevõttes**
- **Vajadustele kohandatud toetus**
- **Juhendaja ja juhtimine**

Kooperatiivi juhendaja – uus amet sotsiaalses majanduses

Enamik sotsiaalseid töökooperatiive saavad abi ühelt või mitmelt kooperatiivi juhendajalt, mis on üsna uus amet sotsiaalteenuste majanduses. Juhendajad ei ole kooperatiividele raha väljamineku allikaks, sest tavaliselt finantseerib neid omaavalitsus. On ka kooperatiive, kes hangivad ise kapitali juhendaja palkamiseks ning mõned saavad hakkama ka ilma juhendajata.

Lõuna-Aafrika Vabariigis näiteks ei ole juhendajate ametikohad ega nende kooperatiividesse lähetamine omaavalitsuste poolt subsideeritud, kuigi otseseid põhjuseid ei ole, miks selliste sotsiaalsete teenuste kulutusi ei subsideerita. Samuti ei nähta seal selle teenuse subsideerimist prioriteetsena, seega oleks LAV-is kõige mõttekam taotleda sponsorlust mõnelt äriettevõttelt.

Üheks teiseks viisiks, kuidas selle probleemiga toime tulla, oleks kooperatiive toetavatel sotsiaalteenuste organisatsioonidel kättesaadavaks teha valik erinevaid juhendajaid, kes pakuvad oma teenuseid vastavalt oskuste vajadustele (juhtimine, raamatupidamine jne).

Maades, kus puudub sotsiaalsete kooperatiivide traditsioon, võiks kooperatiive luua esialgu projektipõhiselt ja/või mittetulundusühingu vormis. Äriettevõttena loodud kooperatiivi esialgsed rahalised nõudmised on väga suured ning kooperatiivil oleks sellega raske toime tulla.

Kooperatiivide juhendajate ülesanded jagunevad enamasti kolmeks:

- Grupi liikmete abistamine optimaalse kompetentsi arendamiseks
- Koostöö organiseerimise abistamine, toetus otsustusprotsesside struktuuri väljatöötamisel ja koosolekute korraldamisel.
- Abistamine äritegevuste arendamisel.

Vajadustele kohandatud toetus

Kooperatiivi juhendaja roll muutub pidevalt, vastavalt erinevatele kooperatiivi arengustaadiumitele. Alguses vajatakse juhendajatelt kindlat ja tugevat toetust protsesside määratlemisel, meeldiva töökeskkonna loomisel ja ideede ning tööülesannete arendamisel. Juhendaja rolli kaasneb sageli ka kontaktide loomine omavalitsustega, koolitusprotsessi suunamine, informatsiooni levitamine jne.

Kui kooperatiiv on juba paar aastat tegutsenud ning selle liikmed on töötingimustega kohanenud, siis juhendaja roll kooperatiivis muutub ning ta hakkab vaikselt tahaplaanile jääma. Kui grupp muutub - uued liikmed ühinevad ja vanad liikmed lahkuvad, on juhendajall vastutus aidata kooperatiivi muutustega hakkama saamisel.

Mida, millal ja kui palju juhendaja teeb, oleneb grupist ja grupi vajadustest. Sotsiaalse kooperatiivi eesmärgiks on enese ja tegevuste iseseisev majandamine ning juhendaja sekkub alles siis, kui tema järele tekib vajadus.

Alguses oleks mõistlik pidada arutlus juhendaja rollide üle, kus kooperatiivi liikmed ja juhendaja saavad kirjeldada oma vastavaid ootusi. On kooperatiive, kus juhendaja tööülesannete kirjeldus on fikseeritud ning liikmetega kooskõlastatud.

Juhendaja ja juhtimine

Juhendajad ei ole tavaliselt kooperatiivi liikmed. Nende tegevus kooperatiivis põhineb nõu andmisel. Seega nad võtavad küll koosolekutelt osa, kuid ei hääleta. Mitmed kooperatiivid paluvad juhendajatel koosolekutelt osa võtta, et nad saaksid seejärel teha märkusi ja soovitusi puudujääkide kohta.

Juhtkond saab ka juhendajale erinevaid ülesandeid delegeerida, näiteks raamatupidamine, uute liikmete värbamine või infovahetus toetajate ja omavalitsustega. Argistest ülesannetest vabastatud juhendajad saavad rohkem aega pühendada kooperatiivi arengutööle.

10. peatüki küsimused ja ülesanded

- **Töökuulutus**

Oletame, et te tahate leida oma kooperatiivile juhendajat. Milliseid oskusi ja omadusi te ootate sobivalt inimeselt? Millised omadused on kõige tähtsamad? Jagunege kahte või enamasse gruppi ja koostage vastav töökuulutus.

- **Ametijuhend**

Millised on eeldatavad juhendaja tööülesanded? Looge üks ametijuhendi kavand, kus on ära toodud kõik juhendajalt nõutavad tööülesanded.

11. Konkurents ja koostöö

- Konkurentsi mõiste
- Koostöö ettevõtete ja võrgustikuga

Konkurentsi mõiste

Kooperatiivid töötavad külje kõrval koos eraettevõtete, avaliku sektoriga, kohaliku omavalitsusega ja seega on nad kõik turul väljas ning konkureerivad omavahel.

Paljud arvavad, et ettevõtted, kes saavad riigilt toetusi, ei tohiks turul konkureerida ja müüa oma tooteid. Sotsiaalsetele töökooperatiividele on erinevaid riiklikke toetusi, kuid kõige enam juhendaja - ja alustamise toetus. Soodustuste all mõeldakse ajutist või alalist toetust vajavate inimeste tegevusi toetavad meetmeid. Soodustuste ja toetuste eesmärgiks on madalama konkurentsivõimega inimestele tööturul võrdsete võimaluste loomine. Seega toetuste saamine ei tohiks takistada vabal turul konkureerimist.

Kõik ettevõtted, kaasa arvatud kooperatiivid, peavad mõtlema, et ei tõrjuks konkurentsist välja teisi ettevõtteid hindade alandamisega. Sellist olukorda, kui müügihind on omahinnast madalam ning tegevus on suunatud konkurentide turult välja tõrjumiseks, nimetatakse „dumpinguks“ ning see pole aus äri. Sellisel juhul peaks mõtlema, kas riiklikud soodustused on ikkagi sobilikud kõigile ettevõtetele.

Turuliidri või dominantsetes staatuses olev ettevõtte ei tohiks ära kasutada oma positsiooni. Dominantsetes staatuses on näiteks linna rajatav uus kooperatiiv juba eelnevalt olemasoleva ainsa kohviku kõrvale, mis hakkaks pakkuma sarnast teenindust madalamate hindadega. Sellisel juhul võtaks kooperatiiv kohvikult kliendid üle ning selle tagajärjel võib juba tegutsenud kohvik minna pankrotti. Enamasti on sotsiaalsed töökooperatiivid väiksemad kui nende konkurendid ning nende valitsevat turuseisundit ei kuritarvita.

Reeglina peaks järgima normaalse hinna määramise põhimõtteid. Mõistlikum on konkureerida hea teeninduse ja kvaliteediga.

Koostöö ettevõtete ja võrgustikuga

On olemas palju näiteid sotsiaalsetest töökooperatiividest, kes teevad lähedast koostööd kohalike äriettevõtetega. Kooperatiivid pakuvad teistele ettevõtetele oma teenuseid või on lihtsalt, kui head kolleegid. Eriti alguses oleks hea, kui grupis oleks esindajaid kohalikest äriettevõtetest või ametiühingutest, kelle teadmised ja kogemused tugevdaksid kooperatiivi. Hiljem võiksid need liikmed jätkata kooperatiivi abistamist juhatuses konsultantide rollis.

Kooperatiivi avamisel, kutsuge külla kohalikke poliitikud, kõik, kellega olete asutamise faasis koostööd teinud ning teisi tähtsaid külalisi - tehke „avatud uste päev“. Isegi kui kõik kutsutud ei saa tulla, hindavad nad kutset kindlasti. Saada kutse ka neile, kes mingil põhjusel olid skeptilised teie tegevuses, et peale väikest tutvust võiksid nad oma arvamust teie tegevusest muuta. Mõistlik oleks aasta pärast sama üritus uuesti korraldada. Sellised üritused aitavad kaasa informatsiooni levikule ning kujundavad äritegevuse mainet.

11. peatüki küsimused ja ülesanded

- ***Kas on konkurente?***
Millised teised ettevõtted tegelevad sama tegevusega? Kas te oleksite neile tõsine konkurent? Kas teil on oma nišš, millega ka saaksite konkurentidega suhteid luua või leiaksite koostöö tegemise võimaluse? Milline on nende suhtumine teie kooperatiivi?
- ***Koosta huvigruppidest nimekiri***
Vii läbi aktuaalsete huvigruppide analüüs ka siis, kui te olete juba seda varem teinud. Keda mõjutab teie tegevus? Kas need on positiivsed või negatiivsed?
- ***Keda oleks sobiv kutsuda „avatud uste päevale“ või infokohtumisele?***
On oluline luua algusest peale nii head suhted kui võimalik nendega, kes nendega, kes toetavad ja on mõjutatud teie tegevusest. Mõelge, keda võiks kutsuda „avatud uste päevale“ ja milline informatsioon oleks teie arvates tähtis edastada.

12. Järjestus ja kord

- Mis on tähtsaim järjestuses ja korras?
- Kliima ja õhkkond grupis
- Arendus- ja eesmärgpärase töö
- Põhi- ja lisaülesanded
- Administratsioon ja reeglistik
- Seada sihid/möödikud - ja jälgida, et oleks lõbu

Mis on tähtsaim korralikkuses ja korras?

Mis teie arvates on tähtsaim kooperatiivi järjestuses ja korras?

Kas see, et oleks alati hästi koristatud või kord rahaasjades, mis puudutab sissetulekuid ja väljaminekuid? Kas see, et tooted või pakutavad teenused on kvaliteetsed ja õigeaegselt ning ootuspäraselt osutatud? Kas see, et koosolekute diskussioonide ja vastuvõetud otsuste dokumentatsioon oleks olemas ja kõigile kättesaadavad? Kas see, et te teaksite, kes teeb mida, millal ja kuidas, selleks et töö sujuks ladusalt?

Nimekiri võib kujuneda vägagi pikaks ning igas grupis ja igas töökohas on erinevad arusaamad, millises järjestuses peab toimima ning kui palju aega peaks iga asja peale kulutama. See võib sageli põhjustada grupis konflikte isegi enne reeglite paika panemist. Konfliktide vältimiseks oleks mõistlik arvesse võtta tegevuste erinevaid aspekte korra ja korralikkuse seisukohalt.

Kliima ja õhkkond grupis

Siin käsitleme grupis olevat atmosfääri ja kliimat. Kuidas hoolitsetakse üksteise eest ja arvestatakse teineteise vajadusi, samuti kontaktidest ümbruskonnaga, klientidega ja koostööisikutega, kellega olete vastastikku sõltuvuses.

Hea keskkond ja hea kliima on see, mis loovad hea meeleolu töökollektiivis. Rõõmsameelne õhkkond mõjutab positiivselt tegevusi, aitab kohaneda kooperatiivi uutel liikmetel ning meelitab ligi rohkem kliente. Negatiivselt mõjub, kui valitseb õhkkond, kus levib pessimism, räägitakse teiste taga,

süüdistatakse ja tehakse negatiivseid märkusi. Sellises olukorras on raske töötada. Taolist õhkkonda on raskemuuta, kuid mitte võimatu!

Hea korraldus ja kord tähendab seda, et „õhkkonna probleeme“ võetakse tõsiselt. Et kõik tunneksid, et neid kuulatakse, austatakse ning kõigil oleks võimalus osaleda aktiivselt kooperatiivi töös. See kehtib ka nedega, kellel on kooperatiiviga kontakt. Samuti peab kuulama kliente ja koostööpartnereid ning tagama, et nad tunneksid end austatuna ja kaasatutena kooperatiivi ühisosas.

Ebameeldiv õhkkond võib tuleneda sellest, et grupis esinevaid probleeme ei ole õigel ajal märganud ning pole midagi tehtud probleemide lahendamiseks. Halb õhkkond võib põhjustada grupi liikmete vahel isiklike konflikte ning teiste alusetut süüdistamist. Kui nende konfliktidega tegeleda õigeaegselt, siis ei nõua see sageli üldse suuri pingutusi võrreldes lõpptulemusega. Konfliktide lahendamine eeldab kollektiivis tekkinud vastasseisude ja ärritavate tegurite märkamist ning võimalikult kohest probleemide lahendamist.

Soovitus grupile on, et võtta vastu mõningad „käitumis reeglid“ ja panna üles näiteks teadetetahvlile.

Igas töökohas oleks hea, kui keegi töötajatest võtab enda vastuda ürituste, sündmuste ja sünnipäevade korraldamise. Koos lõbutsemise ning igapäevarutiinist vabanemise tähtsust ja vajadust ei tohiks alahinnata.

Arendus- ja eesmärgipärane töö.

Korraldus ja kord sisaldab ka häid eeldusikooperatiivi arendustöök. Eesmärgid ja ideed peavad juurduma terves grupis ning koos pannakse paika kindlad ajapiirid, mis nõuab tegevuste kohta otsuste vastu võtmist.

Grupp võib vajada abi nn kiirustavate ja pidurdavate liikmete vajaduste tasakaalustamiseks. Tegelikult on hea, kui grupis on olemas mõlemad jõud, nii kiirendavad kui pidurdavad. Kui neid jõudusid õnnestub tasakaalustada ja kooperatiivi liikmed on tolerantset üksteise suhtes, siis on olemas väga suur tõenäosus, et tegu on eduka kooperatiiviga.

Esilekerkivate heade ideede üles märkimine on sageli väga kasulik. Ideed, mis ei ole hetkel realistlikud, võivad olla kasulikud kunagi hiljem. Hea töökorraldus eeldab teadlikku tegelemist eesmärgipärase tööga.

Kooperatiivile on ainult kasuks tegeleda teadlikult organisatsiooni sihtide seadmisega. Igal juhul ei tohiks see toimuda harvem kui kord aastas, olgu siis iga-aastasel aruandlus- või üldkoosolekul.

Uute liikmete vastuvõtmist peaks samuti ette planeerima. Kasuks tuleks nende vastuvõtmise ja tutvustamise korra kehtestamine. Kirjalikult vormistatud reeglid tulevad alati kasuks, siis saab nende üle arutleda ning teistele tutvustada. Eesmärkide seadmise, erinevate rutiinsete tegevuste ja otsuste dokumenteerimine aitab uutel liikmetel hõlpsamini sulanduda kooperatiivi tegevusse ning paremini tutvuda töö üldise korraldusega.

Põhi- ja lisülesanded

Tööülesanded peavad olema selgelt sõnastatud, kõigile arusaadavad ja soodustama kõigi grupi liikmete osavõttu ning arengut. Ebameeldivate arusaamatuste vältimiseks tuleks tööülesannete sisu ja jaotus läbi arutada kogu grupiga. Millist rolli oodatakse siin juhendajalt? Kooperatiivi algusfaasis abistavad juhendajad loomulikult kooperatiivi rohkem kui edaspidi ning siis võtavad organisatsiooni liikmed juhtimise üle. Kui palju see aega võtab, sõltub täielikult liikmete individuaalsest pädevusest ja nende vajadusest abi järele.

Enamikus kooperatiividest on töö korraldusega seotud tähtsaim informatsioon, nagu näiteks tööülesanded, ajakavad jne, tehtud kõigile kättesaadavaks. Tööülesannetega seonduvat arutatakse ka igapäevastel või iganädalastel koosolekutel.

Kooperatiivi tööülesanded saab jagada põhi- ja lisülesanneteks. Põhiülesanded on seotud otsese toodete tootmise või teenuste pakkumisega. Sinna alla võivad kuuluda ka lõunasöögi valmistamine, puude pügamine, maalimine, saiakeste küpsetamine või oma toodete/teenuste reklaamimine. Täiendavateks ülesanneteks on kõik abistavad funktsioonid, mida on vaja põhiülesannete täitmiseks, näiteks lõunasöögi valmistamise puhul toiduainete ostmine, nõude pesemine ja menüü planeerimine. Põhimõtteliselt on täiendavad ülesanded seotud sellise tööga, mida pole näha, kuid mis teab saama tehtud. Ülesannete täitmine peaks olema planeeritud ja kõikidele

arusaadav ning teada, kes mida teeb, et tagada sujuv töö. Heas töökohas väärtustatakse kõikide jõupingutusi.

Kas töötamine toimub rotatsiooni korras või peaksid teatud liikmetel olema kindlad vastutusala? Kas mõned teenused, näiteks raamatupidamine, tuleks väljastpoolt sisse osta? Selle üle otsustab grupp ühiselt.

Administratsioon ja reeglistik

Kooperatiivi töö organiseerimisele aitab kaasa kindla struktuuri loomine, mis väljendub otsuste vastuvõtmise, koosolekute ja informatsiooni jagamise rutiinis. Organisatsiooni põhikiri toimib nagu „seaduse“, milles kirjas, koosolekute pidamise kord, liikmete vastuvõtmine, rahade kasutamine ja muude oluliste tegevuste läbiviimine. Organisatsiooni põhikiri on abiks erinevate raskete küsimuste lahendamisel.

Koosolekute protokollimine ja nende memode kättesaadavus on suure tähtsusega kõigi kooperatiivi liikmete jaoks. Tähtsus ei seisne ainult selles, et mõista vastuvõetud otsuste tagamaid, vaid ka selles, et aru saada: **mida** otsustati, **kes** peab midagi tegema, **millal** peab seda tegema? Vajadusel on võimalik vaadata uuesti vastuvõetud otsused üle ning keegi ei pea muretsema, et midagi jäi koosolekul kuulmata või on räägitud unustanud.

Raamatupidamine ja finantside haldamine peabtoimima alati. Isegi siis, kui on tellinud raamatupidamise teenuse väljastpoolt kooperatiivi, tuleb endal omada täit ülevaadet dokumentatsioonist ja finantsidest. Seega on väga tähtis panustada asjaajamise ja finantsdokumentatsiooni korraldamisse, et vältida hilisemaid probleeme.

Organisatsiooni igapäevane tegevus ja mitmed ülesanded planeeritakse iganädalastel töökoosolekutel. Seal määratakse aktuaalsemad tööülesanded, arutletakse jooksvate küsimuste üle ja määratakse tööülesannete eest vastutajad. Paljudes kooperatiivides kasutatakse rotatsiooni korras tööülesannete täitmist, et kõigil oleks võimalus võrdselt panustada kooperatiivi toimimisse ning liikmete puudumise või haiguse korral ei oleks kooperatiivi toimimine haavatav.

Seada sihid/möödikud ja ett oleks lõbus

Iga kooperatiiv peaks paika panema üldise töökorralduse. Samuti peaks jälgima erinevate tegevuste omavahelist seotust. Reeglid ja rutiin ei tohiks nõuda nii palju tähelepanu, et see hakkaks segama organisatsiooni sihte ja eesmärke! Palju näited on selle kohta, kuidas ettevõtted on jäänud kinni iseenda töö korraldusse, mille tulemusena on nad kaotanud oma tegeliku sihi. Ignoreerides grupi liikmete sotsiaalseid vajadusi ja klientide soove ning minetasid oma algupärase tegevuse eesmärgi.

Kuigi üldisi administreerimistöid võivad paljud liikmed näha igavana, saab seda teha ka huvitavamaks, näiteks, siduda mõnede meeldivate tegevusega, lõpetades töise päeva ekskursiooni või pidusöögiga. Paberitöö võib ringelda liikmete vahel ning töö valmimisel võib liikmeid premeerida kohvi ja koogiga. Samuti võib koristamise käigus lasta muusikal mängida või kasutada mingit muud loovat ja lõbusat lähenemist.

12. peatüki küsimused ja ülesanded

- ***Vastupidine meetod***
Kuidas oleks võimalik saboteerida kooperatiivi koosolekuid? Tehke ideedest nimekiri ja seejärel arutage omavahel nende vältimise võimalusi.
- ***Kuidas koosolekute läbiviimise tehnikad toimivad? – positiivsed ja negatiivsed aspektid***
Tehke nimekiri sellest, mis võiks koosolekutel hästi toimida ja mis mitte. Arutlege selle üle, kuidas hoida koosolekutel hästi toimivad tegevusi ning kuidas muuta seda, mis ei toimi.
- ***Konsensus/enamushääletamine, millal milline toimib?***
Arutlege omavahel, millisel juhul on konsensusele jõudmine ehk ühiselt tehtud otsused parimad ja millisel juhul on enamushääletamisel tehtud otsused parimad.
- ***Täideviimine***
Kuidas otsused täitjatele edasi antakse?
- ***Ülesannete jaotamine?***
Mida peaks silmas pidama ülesannete jaotamisel?
Milline on piir teie kooperatiivis põhi- ja lisaülesannete vahel? Kas teil ülesanded ringlevad liikmete vahel või on kõigil kindlaks määratud ülesanded?
- ***Uute liikmete vastuvõtmine***
Pange kirja mõned mõtted, mis aitaksid kaasa uute liikmete värbamisele ja mis lubaksid uutel liikmetel võimalikult hästi sisse elada ning vajalikule informatsioonile ligi pääseda. Kas kooperatiivis peaks uutele liikmetele olema kindlad sisseelamisprogrammid, spetsiaalsed infovoldikud või koolitusprogrammid? Tehke kontrollnimekiri sellest, milline peaks uute liikmete värbamine ja sisseelamisprogramm välja nägema.

13. See on alles algus

Kõigis heades töökohtades toimub pidev õppeprotsess. See kehtib ka sotsiaasetes töökooperatiivides. Nii ettevõtjana kui ka indiviidina tuleb ette, et kohtute uute väljakutsetega. Uued olukorrad nõuavad uusi lahendusi. Seega tuleb kooperatiivis luua olukord, mis soosib õppimist.

Varu piisavalt aega õppesprotsessi jaoks. Selle tulemusena tunnete ise end paremini ning paremad on ka tulemused. Uute liikmete vastuvõtmiseks ja sisseelamiseks tuleks samuti leida hea ja toimiv süsteem.

Väga lihtne on olla ülentusiastlik. Inimesed, keda teatakse teerajajate - eestvedajatena, kannavad tihti rasket koormat. Kooperatiivis võib seda põhjustada ebavõrdne rollide jaotus, mille tagajärjel mõned on ülekoormatud ja teistel jällegi liiga vähe ülesandeid. Proovige tööd jagada nii paljude vahel ja nii võrdselt kui võimalik. See teeb töö palju meeldivamaks ja õhkkonna demokraatlikumaks.

Tööd kooperatiivis võib kokkuvõtvalt pidada lõbusaks ja raskeks, kui ei unustata panustada ka lõbusasse ajaviitesse!

Lisa 1 **Meelespea**

Järgnevalt on ära toodud meelespea tegevustest, millega kooperatiivi loomisel tuleb kindlasti arvestada. Kõik punktid ei pruugi teid puudutada, kuid võivad osutada vajalikuks mõnele teisele. Me loodame, et see nimekiri tuleb teile protsesside juhtimisel kasuks!

Meil on:

- kooperatiivi tegevus kooskõlastatud erinevate valitsusasutustega**
- olemas selgus, kus saada abi alustamiseks, kaasa arvatud**
 - koolitused
 - juhendajate palkamine
 - ruumid
 - arenduskulud
- nimekiri inimestest ja organisatsioonidest, kes saavad meid toetada**
 - Sotsiaalse suunitlusega ühendused, kes võivad olla huvitatud meie toetamisest
 - Kohalikud ettevõtjad, nende ühendused
 - Kohalik omavalitsus
 - Riiklikud fondid, Eestis, näiteks: Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse (EAS) esindus piirkonnas
 - Huvitatud olevad ametiühingud
 - Eesti Töötukassa piirkondlik osakond
 - Mõni teine tähtis kontakt.....
- grupis loodud hea õhkkond õppimiseks ja koosolekuteks**
- üles loetletud grupi oskused ja kogemused**

- arutletud liikmete erinevate huvide üle
 - arutletud ühise visiooni üle
 - selgus äriidee suhtes
 - teadmised oma tulevaste klientide ja turu kohta
 - paika pandud ajaplaan esimese aasta kohta
 - Algkapital
 - Oma organisatsioon koos põhikirja ja juhtkonnaga
 - Organisatsioon registreeritud
 - Planeeritud tegevuste ulatus ja sisu
 - Tehtud omale selgeks, millised seadused ja regulatsioonid mõjutavad meie tegevust
 - Koostatud eelarve esimese aasta kohta
 - Koostatud turundusplaan ja kokku pandud kooperatiivi tutvustav informatsioon
 - Tegevuseks välja otsitud ruumid
 - Organiseeritud mööbel, varustus ja toormaterjal
 - Koostatud plaan koolitusteks ja tööülesannete ettevalmistamiseks
 - Tehtud selgeks tööandja probleemid - kas organisatsioonil saab olema töötajaid
 - Korraldatud kindlustus personalile ja ettevõttele
 - dokumenteeritud kogu oma töö
 - tehtud selgeks, mida saaks tähistada, kuidas teisi julgustada ja kuidas väljaspool töökeskkonda koos lõbutseda
- (kui sa ei ole selle punktiga veel rahul, siis kiirusta ja tegele sellega kohe!)

Toimetajatelt:

Käesolev käsiraamat on tõlgitud eesti keelde projekti „Equal Opportunities” raames, mida kaasrahastab Põhjamaade ühtset arengut toetav programm Norden.

Käsiraamatu tõlkimise kui ka kogu projekti idee on suuresti seotud sooviga tuua Eestisse ja Lätti Rootsis juba aastakümneid toimivat sotsiaalsete töökooperatiivide kogemust.

Tõlkija: Taavi Jürgenson, toimetanud: Astrid Org, Malle Kelt